

TÜRKİYE'DE MAĞDUR HAKLARI İLE İLGİLİ KURUMSAL YAPI VE YENİ HİZMET MODELLERİ

INSTITUTIONAL STRUCTURE AND NEW SERVICE MODELS FOR VICTIMS' RIGHTS IN TURKEY

Özkan GÜLTEKİN*

Özet: Ceza usul hukuku, uzun yıllar sadece sanıkla ilgilenmiştir fakat yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren mağdur haklarını da inceleme konusu yapmıştır. Yirmibirinci yüzyıla gelindiğinde, mağdurun haklarının korunması yönündeki görüş ağırlık kazanmıştır. Ülkemizde de 01.6.2005 tarihinden itibaren adalet sistemimizde yapılan geniş kapsamlı yasal değişikliklerle dünyada bu alandaki gelişmelere paralel olarak mağdur haklarına önem verilmeye başlanmıştır.

Bu çalışmada; mağdur hakları bağlamında Türkiye'de 2010 yılından itibaren faaliyete geçen çocuk izlem merkezlerinin hangi paydaş kurumlarla, ne tür işbirliği içerisinde olduğu, bu merkezlerin işleyişinde karşılaşılan sorunlar belirtilerek bu modelin işleyişinde ve geliştirilmesinde yararlı olabileceği düşünülen hususlara değinilmiştir. Keza ülkemizde 2017'den bu yana adalet sisteminin önemli bir kurumsal bileşeni olarak öne çıkan adli görüşme odaları uygulaması, adli süreç boyunca mağdurların korunmasını ve muhtemel ikincil mağduriyetlerin önlenmesini amaçlamaktadır. Yine Yüksek Öğretim Kurulu kararı ile bazı üniversitelerin bünyelerinde oluşturulan çocuk koruma merkezleri, mağdurların korunmasına yönelik kurumsal anlamda yeni hizmet modellerinden birisi olarak çalışmada ele alınmıştır. Adalet Bakanlığı'nca üzerinde çalışmaları devam eden ve hâlihazırda sadece Erzurum'da, Bursa'da ve Eskişehir'de faaliyetlerini yürüten çocuk adalet merkezleri ise, çocuklara yönelik bütün adli işlemlerin çocuk dostu usullerle tek çatı altında yapılmasını hedeflemektedir.

Hiç şüphesiz günümüzde çocuk izlem merkezleri, adli görüşme odaları, çocuk koruma merkezleri ve çocuk adalet merkezleri

* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, avozkangultekin25@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4564-9175, Makalenin Gönderim Tarihi: 25.02.2025, Kabul Tarihi: 12.05.2025

uygulamaları ile ilgili olarak alanyazında daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de mağdur hakları ile ilgili genel bir bilgilendirme ile birlikte, mağdur hakları ile ilgili kurumsal yapıyı ve yeni hizmet modellerini -işleyiş süreçleri ve amaçları ile birlikte- tanıtmak ve uygulamada karşılaşılan sorunları dile getirerek çözüm önerilerinde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Mağdur, Mağdur Hakları, Kurumsal Yapı, Çocuk İzlem Merkezi, Adli Görüşme Odası, Çocuk Koruma Merkezi, Çocuk Adalet Merkezi

Abstract: For many years, criminal procedural law has only dealt with the accused, but since the second half of the twentieth century, it has also examined the rights of the victim. In the twenty-first century, the view of protecting the rights of the victim has gained importance. In our country, with the comprehensive legal amendments made in our justice system since June 1, 2005, victim rights have started to be given importance in parallel with the developments in this field in the world.

In this study; within the context of victims’ rights, which stakeholder institutions and what kind of cooperation the child monitoring centres operational since 2010 in Turkey, have with them, the problems encountered in the functioning of these centres, and the issues that are considered useful for the functioning and development of this model are mentioned. Likewise, the practice of judicial interview rooms, which has come to the fore as an important institutional component of the justice system in our country since 2017, aims to protect victims during the judicial process and to prevent possible secondary victimisation. Again, the child protection centres established within some universities with the decision of the Council of Higher Education are discussed in the study as one of the new service models in the institutional sense for the protection of victims. On the other hand, the juvenile justice centres, which are being worked on by the Ministry of Justice and which are currently operating only in Erzurum, Bursa and Eskişehir, aim to carry out all judicial procedures for children under a single roof with child-friendly procedures.

Undoubtedly, there is a need for more studies in the literature on the practices of child monitoring centres, forensic interview rooms, child protection centres and juvenile justice centres. The aim of this study is to provide general information about victims’ rights in Turkey, to introduce the institutional structure and new service models related to victims’ rights - together with their functioning processes and purposes - and to suggest solutions by expressing the problems encountered in practice.

Keywords: Victim, Victim Rights, Institutional Structure, Child Monitoring Centre, Forensic Interview Room, Child Protection Centre, Juvenile Justice Centre

GİRİŞ

Ondokuzuncu yüzyılın büyük bir kısmına egemen olan fail odaklı ceza muhakemesi hukuku anlayışı, daha çok fail ile ilgilendiğinden mağduru ikinci plâna itmiştir. Oysa suçtan öncelikle mağdur etkilendiği için suçu işleyen failin yeniden topluma kazandırılmasının yanında mağdurun da topluma uyum sağlaması gereklidir. Bunu gerçekleştirebilmek için de mağdur desteklenmelidir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren mağdur hakları kavramının konuşulmaya başlandığı, mağdur haklarının Anglosakson Hukuku'nun egemen olduğu ülkelerde uygulanmasıyla birlikte Kıta Avrupası Hukuku'nun da 1980'li yıllardan sonra ilgisini çekmeye başladığı bilinmektedir.

Gerek soruşturma gerek kovuşturma evresinde şüpheliye/sanığa her türlü hukuki ve maddi desteği sağlayan -devlet gibi örgütlenmiş- organize bir yapının karşısında mağdurun yeterince korunmadığı ve yıllarca ihmâl edildiği, bir gerçektir. Oysa sanık haklarına hanel getirmeden mağdurun da haklarının korunabileceği ve bu iki süje arasında bir dengenin sağlanabileceği, güç kullanma hakkını tekelinde bulunduran devletin bu gücü kullanırken mağdurun hakkını da göz önünde bulundurması gerektiği hatırdan çıkarılmamalıdır. Dolayısıyla ceza yargılamasında sanık ve sanık hakları madalyonun bir yüzünü oluşturuyorsa bu madalyonun diğer yüzü de mağdur ve mağdur haklarıdır. Temel hak ve hürriyetlerin korunmasının esas olduğu hukuk devletleri, bu madalyonun bir yüzünü oluşturan sanıkları nasıl hukuki koruma altına alıyorsa madalyonun diğer yüzünü oluşturan mağdurları da hukuki koruma altına almalıdır.

Bu çalışma ile Türkiye'de mağdur hakları ile ilgili kurumsal yapı ve yeni hizmet modelleri ele alınmış olup, bu modellerden çocuk izlem merkezleri, adli görüşme odaları, çocuk koruma merkezleri ve çocuk adalet merkezleri uygulamaları incelenmiş ayrıca "*de lege ferenda*" bakımından konu ile ilgili öneriler sunulmuştur.

I. TÜRKİYE'DE MAĞDUR HAKLARI

A. Genel Olarak

Mağduriyet, toplumsal yaşamın herhangi bir alanında her an karşılaşılması muhtemel bir durumdur.¹ Nitekim 2023 yılında Türkiye'deki soruşturma evresinde geçen yıldan devir ve yıl içinde açılan dosyalardaki toplam 9.000.961 olan mağdur/müşteki sayısı,² aynı yıldaki Türkiye toplam nüfusu olan 85.372.377'nin³ %10,54'lük kısmını oluşturmaktadır. Bu oran da bize ülkemizde her yıl her on kişiden en az birinin adli bir olayın mağduru/müştekisi olduğunu dolayısıyla konunun ne kadar büyük önem arz ettiğini ve birçok kimseyi ilgilendirdiğini göstermektedir.

Suç işleyenlerin karşılaştıkları en ağır müeyyidenin tutuklama olduğu ve tutukluların, kendileri ile aynı konumda olan diğer zanlılar ile bir araya konuldukları yer olan ceza infaz kurumlarında birbirleriyle sorunlarını konuşup paylaşmak suretiyle psikolojik olarak rahatlama olanağı buldukları ancak mağdurların ya da yakınlarının suç sonrasında yalnız kaldıkları ve mağduriyetlerinin katlandığı, uygulamada en çok dile getirilen eleştirilerden birisidir.⁴ Ne var ki uzun süre, ceza yargılama usulünün ve doktrinin daha çok devlet-suçlu arasındaki ilişkiyle ilgilenmesi ve faile odaklı kamusal niteliği nedeniyle mağdurun bizatihi mağduriyetinin dışında çeşitli nitelikteki sair zorluklarla mücadele etme durumunda kalması, kendisinin ikinci kez mağdur olmasına sebebiyet vermektedir.⁵ Oysa insan hakları bakımından en az sanık kadar suç mağdurunun da ele alınması gereklidir. Bir devletin insan hakları konusundaki seviyesinin ne olduğunun önemli bir

¹ Gonca Kuru, "Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesinde Devletin Rolü", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2015, C. 14, S. 2, s. 76.

² Bkz. Adalet İstatistikleri-2023, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2024, (Mart-2024), s. 65. https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22042024115644ADAlet_ist-2023CALISMALARI59.pdf (Erişim tarihi: 22.11.2024)

³ Bkz. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684> (Erişim tarihi: 22.11.2024)

⁴ Abdullah Ayhan Şan, "Mağdur Hakları", *Başkent Bakış*, Ankara 2014, S. 3, s. 25.

⁵ Mustafa Tören Yücel, Türkiye'de Yargının Etkinliği, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2008, s. 108; Enver Kaşlı, "Kolluk Uygulamalarında Suç Mağdurunun Korunması", *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sakarya 2022, C. 10, S. 2, s. 822.

göstergesi, ceza mevzuatı ve uygulamadır. Ceza ve ceza muhakemesi kanunlarında temel alınacak kişi, geleneksel yaklaşımın aksine sadece sanık olmamalı, belirli bir kimliğe henüz sahip olamayan suç mağduru da en az fail kadar gözetilmelidir.⁶ Çünkü adalet, şüpheli ve sanık için olduğu kadar mağdur için de gereklidir.⁷

B. Kavram ve Tanım

Mağdur kavramı, ceza ve ceza muhakemesi hukukunun yanında günlük yaşamda da sıkça kullanılmaktadır.⁸ Mağdur, tarihi süreçte kriminologlar (suç bilimciler), viktimologlar (mağdur bilimciler) ve hukuk teorisyenleri tarafından sunulan geleneksel yaklaşımlarla farklı gelişim göstermiştir.⁹ “Mağdur” kelimesi; Arapça zulüm, merhametsizlik, haksızlık anlamına gelen “*gadr*” kelimesinden türetilmiş bir kavram olup,¹⁰ “işlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğramış kişi”, “*gadre*, haksızlığa uğramış”,¹¹ “suçtan veya haksız eylemden zarar gören kimse”¹² anlamına gelmektedir.¹³ Güncel Türkçe Sözlükte mağdur; haksızlığa uğramış kimse, kıygın olarak nitelendirilmiştir.¹⁴ Kanunda tanınan haklardan

⁶ Ali Karagülmez, “Karşılaştırmalı Hukuk Ekseninde Suç Mağduruna Yaklaşımlar”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Ankara 2014, C. 9, S. 100, s. 544.

⁷ Ahmet Bozdağ, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Yardım Alma Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2017, S. 132, s. 122, s. 143.

⁸ Sultan Çamak Yanpar, “Nitelikli Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Açısından Ceza Muhakemesinde Özellik Arz Eden İşlemler”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2024, s. 3.

⁹ Karagülmez, a.g.m, s. 540.

¹⁰ Bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 24. Dönem 4. Yasama Yılı’nda 12.6.2014 tarihli toplantısında kabul edilen “Mağdur Hakları İnceleme Raporu”, s.2. https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/26102020134648magdur_haklari_incelemeraporu.pdf (Erişim tarihi: 15.9.2024)

¹¹ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Bası 11, Aydın Kitabevi, Ankara 1993, s. 561.

¹² Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Bası 8, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 480.

¹³ Mahmut Koca/İlhan Üzülmaz, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Korunması ve Mağdura Tanınan Haklar”, *Hukukî Perspektifler Dergisi*, İstanbul 2006, S. 7, s. 141. (Kıs. A.g.m); Mahmut Koca/İlhan Üzülmaz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Bası 14, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 116. (Kıs. A.g.e); İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Bası 17, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 223; Olgun Değirmenci, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2008, C. 21, S. 77, s. 36; Bozdağ, a.g.m, s. 123; Atilla Tanrıvermiş, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları Kavramına Genel Bir Bakış”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, İstanbul 2016, C. 8, S. 78, s. 17.

¹⁴ Bkz. Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15.9.2024)

yararlanılması mağdurun doğru tespitine bağlı olduğundan, öncelikle mevzuatta, doktrinde ve yargı kararlarında mağdur kavramının tanımı üzerinde durulacaktır.

Mevzuatımızda -TCK ve CMK dışında- mağdur kavramına ilişkin doğrudan veya dolaylı tanım içeren çeşitli hükümler mevcuttur.¹⁵ Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik¹⁶ m. 3/1'de; mağdurun suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişiyi,¹⁷ Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği¹⁸ m. 4/1-ö'de; kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişiyi, 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi¹⁹ (CBK) m. 2/1-d'de; suç nedeniyle fiziksel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören gerçek kişiyi, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği²⁰ m. 4/1-j'de ise; suç nedeniyle fiziksel, zihinsel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören gerçek kişiyi ifade ettiği belirtilmiştir. Yargıtay kararlarında da mağdur kavramının "*suçun konusunun ait olduğu kişi ya da kişileri*" ifade ettiği belirtilmektedir.²¹

Mağdur haklarını ise; suç konusunun sahibi ve aynı zamanda dar anlamda suçtan zarar gören kişiye yani mağdura, soruşturma ve kovuşturma evresinde, hukuk düzeninin sağladığı menfaat ve yetkiler şeklinde tanımlayabiliriz.²²

¹⁵ Murat Aydın, Ceza Hukukunda Mağdur Kavramı, Mağdur Hakları ve Mağdurun İkincil Mağduriyetten Korunması, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2022, s. 15. (Kıs. A.g.t)

¹⁶ Bkz. 01.6.2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete.

¹⁷ Özkan Gültekin, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Ankara 2012, S. 11, s. 121. (Kıs. 2012 A); Özkan Gültekin, "Mağdur Hakları Bakımından CMUK-CMK Karşılaştırması", *HUKAB Dergisi*, Ankara 2012, S. 3, s. 64. (Kıs. 2012 B)

¹⁸ Bkz. 10.11.2021 tarihli ve 31655 sayılı Resmî Gazete.

¹⁹ Bkz. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı: 63. Yayımlandığı Resmî Gazete'nin Tarihi-Sayısı: 10.6.2020-31151.

²⁰ Bkz. 30.4.2021 tarihli ve 31470 sayılı Resmî Gazete.

²¹ Yargıtay CGK'nın 10.5.2016 tarihli ve 2015/963 E.-2016/252 K. sayılı, 06.6.2017 tarihli ve 2015/1065 E.-2017/319 K. sayılı, 13.6.2017 tarihli ve 2017/157 E.-2017/325 K. sayılı ve 03.7.2018 tarihli ve 2015/1191 E.-2018/328 K. sayılı ilamları için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr> (Erişim tarihi: 28.01.2024)

²² Nusret Alper Pazarıkcı, "Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Ankara 2013, S. 14, s. 973.

C. Hukukumuzda Mağdur Hakları

1. Genel Olarak

Türkiye’de, 01.6.2005 tarihinden itibaren adalet sistemimizde yapılan geniş kapsamlı yasal değişikliklerle dünyada bu alandaki gelişmelere paralel olarak mağdur haklarına önem verilmeye başlanmıştır.

Ancak 2005 yılından itibaren mağdurlara ve mağdurların haklarına ilişkin çeşitli kanunlarda pek çok düzenleme yapılmış olmasına rağmen, bu konuda mevzuatımızda hâlen bazı eksikliklerin bulunduğu gerçeğinden hareketle, mağdur kavramını tanımlayan ve mağdurların haklarını daha kapsamlı şekilde düzenleyen özel bir kanuna ihtiyaç duyulmaktadır.²³ Çünkü mevzuatımızda mağdurun zararının fail tarafından tazminine ilişkin birkaç hüküm dışında, mağdurun zararının devlet tarafından giderilmesine yönelik özel bir düzenleme maalesef yoktur.²⁴

2. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Yer Alan Düzenlemeler

a. Mağdurun Soruşturma Evresindeki Hakları

CMK m. 234’de,²⁵ mağdur ile şikâyetçinin hakları²⁶ düzenlenmiştir.²⁷ CMK m. 234/1-a’da; mağdur ile şikâyetçinin soruşturma evresindeki hakları tek tek sayılmıştır. Bu hükme göre mağdur ile şikâyetçi soruşturma evresinde; delillerin toplanmasını isteme, soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme, vekilinin bulunmaması hâlinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen

²³ Asuman İnceoğlu, “Uluslararası Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Mağdur Hakları”, Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu, 30-31.10.2014, Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Yayını, Ankara 2015, s. 76.

²⁴ Vesile Sonay Evik, “Ceza Muhakemesinde Çocuk Mağdurların Hakları”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2017, C. 12, S. 151-152, s. 107, s. 113.

²⁵ Tasarının 246’ncı maddesinde redaksiyon yapılmış ve hangi mağdurlara müdafî tayin edileceğine ilişkin fıkra eklenmek suretiyle, 234’üncü madde olarak kabul edilmiştir.

²⁶ CMK m. 234/deki mağdur ile şikâyetçinin hakları, bu çalışmanın asıl konusu olmadığından -makaleyi genişletmeme adına- sadece ana başlıkları ile ele alınmıştır.

²⁷ Özkan Gültekin, *Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi*, Bası 2, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 160. (Kıs. 2021); Gültekin, 2012 A, s. 129; Gültekin, 2012 B, s. 65.

kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme, 153'üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme, Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz etme haklarına sahiptir.

Her ne kadar; maddede itiraz hakkı bakımından sadece suçtan zarar görenden bahsedilmiş ise de -itiraz hakkı şikâyetle tâbi olsun olmasın bütün suçlar bakımından kullanılabilen bir hak olduğundan- mağdur bakımından da bu hak vardır.²⁸

CMK m. 158'e eklenen altıncı fıkra²⁹ hükmüne göre; ihbar veya şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığı herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verilir. O hâlde; Cumhuriyet savcısı, ihbar ve şikâyetle konu fiilin suç oluşturmadığı konusunda kesin kanaate varmış ise soruşturma açmayacaktır.³⁰ İşte bu durumda da Cumhuriyet savcısı, soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verecektir.³¹

Mağdur hem soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararına hem de kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı CMK m. 173'deki usule göre itiraz hakkına sahiptir. Zaten CMK m. 158/6'da, soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararına karşı ihbarda bulunanın ve şikâyetçinin CMK m. 173'teki usule göre itiraz edebileceğinden bahsedilmektedir. CMK m. 173'te ise suçtan zarar görenin itiraz edebileceği

²⁸ Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, Bası 10, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s. 131, dipn. 133; Aydın, a.g.t, s. 116, dipn. 435.

²⁹ CMK m. 158/6 hükmü, 15.8.2017 tarihli ve 694 sayılı KHK m. 145 ile düzenlenmiş, daha sonra 01.02.2018 tarihli ve 7078 sayılı Kanun m. 140 ile de KHK'da düzenlendiği şekli ile aynen kanunlaşmıştır.

³⁰ Hakan Kızıllarslan, "Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2019, S. 144, (Eylül-Ekim 2019), s. 81.

³¹ Berrin Akbulut, "Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı (CMK m. 158/6)", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Y. 2022, C. 10, S. 1, s. 173.

belirtilmektedir.³² Suçtan zarar gören mağduru da kapsayan daha geniş bir kavram olması nedeniyle mağdurun itiraz hakkına sahip olduğundan şüphe bulunmamaktadır.³³

b. Mağdurun Kovuşturma Evresindeki Hakları

CMK m. 234/1-b'de ise; mağdur ile şikâyetçinin kovuşturma evresindeki hakları tek tek sayılmıştır. Bu hükme göre; mağdur ile şikâyetçinin kovuşturma evresinde duruşmadan haberdar edilme³⁴, kamu davasına katılma, tutanak ve belgelerden örnek isteme, tanıkların davetini isteme, vekili bulunmaması hâlinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme, davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakları vardır.

c. Mağdurun Tercümandan Yararlanma Hakkı

Mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mağdurun beyanı atanacak tercüman vasıtasıyla alınır. Duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüman vasıtasıyla mağdura tercüme edilir (CMK m. 202/1). Mağdur sağır ve dilsiz olması gibi nedenlerle konuşmaları anlayamıyorsa veya kendisini ifade edemiyorsa, söylenenleri anlamasını sağlayacak ve kendisini ifade etmesine yardımcı olacak vasıtaların sağlanmasını isteyebilir (CMK m. 202/2). Mağdurun, tercüman veya bilirkişi yardımı ile beyanının alınmasına soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı veya hâkim, kovuşturma evresinde davaya bakan mahkeme karar verir.³⁵ Bu şekilde görevlen-

³² Akbulut, a.g.m, s. 190.

³³ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 47, dipn. 172.

³⁴ CMK m. 233/1'e 08.7.2021 tarihli ve 7331 sayılı Kanun'un 21'inci maddesi ile eklenen ikinci cümle hükmünce kovuşturma evresinde mağdura çağrı kâğıdı ile birlikte iddianame de gönderilecektir. Kovuşturma evresine geçilmesiyle sanığa olduğu gibi mağdura da iddianamenin gönderilmesine ilişkin kanuna hüküm konulması olumlu bir adım olmuştur. Çünkü mağdur, kovuşturma evresinin başında yapılan bu bilgilendirme ile duruşmaya hazırlık gelerek haklarını daha etkin kullanabilecektir.

³⁵ Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar Kırıt/Esra Alan Akcan/Özdem Özaydın/Efser Erden Tütüncü/Derya Al-

dirilen tercümana ödenen gider yargılama gideri sayılmaz ve Devlet Hazinesince karşılanır (CMK m. 324/5).³⁶

d. Mağdurun Duruşmada Soru Sorma Hakkı

CMK m. 201'de düzenlenen soru sorma hakkı, mağdurun kovuşturma aşamasında ve davaya katılan olarak dâhil olması hâlinde kullanılabileceği bir hak olarak düzenlenmiştir.³⁷ Söz konusu madde uyarınca, katılanın vekili durumundaki avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağırılmış diğer kişilere doğrudan doğruya, katılan ise bu kişilere mahkeme başkanı veya hâkimi aracılığıyla soru sorabilir.³⁸ Katılanın ancak mahkeme başkanı veya hâkimi aracılığıyla soru sorabilmesine ilişkin hükmün; katılanın hukuki bilgisinin olmaması ve soru yöneltme sırasında duygusal davranarak mahkeme düzenini bozacak bir durumda bulunması varsayımına dayandığı ileri sürülmüştür.³⁹

e. Şüpheli Hakkında Uygulanacak Adli Kontrol Tedbirinin Suç Mağdurunun Haklarını Güvenceye Almak Üzere Aynî veya Kişisel Güvenceye Bağlanması

CMK m. 109/3-h'de; Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak şeklinde adli kontrol tedbiri kapsamında şüpheliye veya sanığa bazı yükümlülükler yüklenmesi söz konusu olabilmektedir.⁴⁰

f. Mağdura Tanıklık Ücreti ve Gider Ödenmesi Sorunu

Ceza yargılamalarında dinlenen tanıklara, tanıklık yapmak için adliyeye veya keşif mahalline gelerek kaybettikleri zaman ile orantılı olarak tanıklık ücreti adı altında bir ödemenin yapılması mümkündür.

tinok Villemin/Mehmet Can Tok, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Bası 15, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 635.

³⁶ Aydın, a.g.t, s. 116.

³⁷ Aydın, a.g.t, s. 137.

³⁸ Yener Ünver/Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, Bası 3, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 588.

³⁹ Ahmet Emrah Akyazan, Mağdurun Kovuşturma Evresindeki Hakları Kapsamında Soru Yöneltme Hakkı, Kişisel Yayın, Ankara 2009, s. 63, s. 64.

⁴⁰ Evik, a.g.m, s. 108; Veli Kafes, "Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2011, C. 60, S. 1, s. 132.

Adalet Bakanlığı tarafından her yıl çıkarılan tarife göre belirlenen bu tazminata tanığı dinleyen Cumhuriyet savcısı veya mahkeme karar verir (CMK m. 61/1).⁴¹ Doktrinde, maddede düzenlenen bu hükmün mağdurun, yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümlere göre dinlenmesi nedeniyle mağdurlar bakımından da uygulanabileceği savunulmaktadır.⁴² Yine Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri de yargılama gideri sayılmadığından bu giderler Devlet Hazinesince karşılanacaktır (CMK m. 324/5).

Keza 7188 sayılı Kanun m. 21 ile CMK m. 234'e eklenen dördüncü fıkrası gereğince; soruşturma veya kovuşturma evresinde, dava nakli veya adli tıp işlemleri nedeniyle yerleşim yeri dışında bir yere gitme zorunluluğu doğması hâlinde mağdurun yapmış olduğu konaklama, iâşe ve ulaşım giderlerinin, 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanacağına dair hüküm de mağduru maddi bakımdan korumayı amaç edinen yerinde bir düzenlemedir. Bu düzenleme, suç mağdurunun istemeden dâhil olduğu ceza muhakemesi sürecinde bahsi geçen masraflara katlanmaktan kurtulması bakımından yerinde olmuştur⁴³.

3. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da Yer Alan Düzenlemeler

5275 sayılı CGTİHK m. 107/12-13-14'de koşullu salıverilme hâlinde deneme süresi içinde uygulanabilecek yükümlülüklerden söz edilmiş olup, hâkimin deneme süresi içinde hükümlünün, mağdurun zararını ödemesini de yükümlülük olarak öngörebileceği ileri sürülmektedir.⁴⁴

CGTİHK m. 110/2 gereğince; mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere; kadın, çocuk veya altmışbeş yaşını bitirmiş kişile-

⁴¹ Öztürk/Tezcan/Erdem vd., a.g.e, s. 326.

⁴² Aydın, a.g.t, s. 178.

⁴³ Bedir Türk, "Ceza Adaleti Sisteminde Mağdur Hakları", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2021, s. 167.

⁴⁴ Evik, a.g.m, s. 109; Füsün Sokullu Akıncı, Viktimoloji (Mağdur Bilim), Bası 2, Beta Yayınevi, İstanbul 2008, s. 43.

rin mahkûm oldukları toplam bir yıl, yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları toplam iki yıl, yetmişbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları toplam dört yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine infaz hâkimi tarafından karar verilebilecektir.

4. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Yer Alan Düzenlemeler

Yirmi madde ve bir geçici maddeden oluşan 63 sayılı CBK⁴⁵ ile suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin esaslar ve bu hizmetlerin yerine getirilmesine dair görev, yetki ve sorumluluklar düzenlenmiş olup, bu kararname ile mağdurlara yönelik yardım ve destek hizmetlerinde, eşitlik, insan onuruna saygı, dürüstlük ve mahremiyet ilkesinin esas olduğu vurgulanmıştır⁴⁶.

Ne var ki esasen adı itibarıyla sadece suç mağdurlarının desteklenmesini amaçlayan söz konusu CBK ile devletin tazminat sorumluluğunu göz ardı eden bir tavır takındığı söylenebilir.⁴⁷

5. Diğer Kanunlarda Yer Alan Düzenlemeler

İç hukukumuzda, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesine hizmet edebilecek mevcut düzenlemeler dağınıktır ve belirli bir anlayıştan yoksundur.⁴⁸ İşte hukukumuzda, dağınık da olsa, sırf mağdurların zararının giderilmesine yönelik başka kanunlarda değişik düzenlemeler de mevcuttur. Bu bağlamda; 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansması Hakkında Kanun⁴⁹ ile terör mağdurlarının maddi zararlarının sulhen karşılanmasına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Keza 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık

⁴⁵ Bkz. 10.6.2020 tarihli ve 31151 sayılı Resmî Gazete.

⁴⁶ 63 sayılı CBK'nin, 2009 yılında kamuoyu ile paylaşılan Mağdur Hakları Kanunu Tasarısı'nın bazı değişiklikler yapılarak mevzuata girmiş hâli olduğuna ilişkin görüş için bkz. Türk, a.g.t, s. 168, dipn. 645.

⁴⁷ Cansu Kaya Kızıllırmak, "İstanbul Sözleşmesi'nin 30. Maddesi Çerçevesinde Türkiye'nin Kadına Karşı Şiddet Mağdurunun Zararını Tazmin Yükümlülüğü", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2021, C. 6, S. 1, s. 267.

⁴⁸ Fatma Karakaş Doğan, "Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2011, C. 24, S. 95, s. 218, s. 231.

⁴⁹ Bkz. 27.7.2004 tarihli ve 25535 sayılı Resmî Gazete.

Bağlanması Hakkında Kanun⁵⁰ ile barışta güven ve asayişini korumak, kaçakçılığı men, takip ve tahkikle, trafik ve yol güvenliğini veya tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakillerini sağlamakla görevli olanların, bu yüzden yaralanmaları hâlinde ödenecek nakdi tazminatın esas ve yöntemleri düzenlenmiştir. 5187 sayılı Basın Kanunu⁵¹ m. 21/1-b-c’de TCK’da belirtilen maddelerinde yazılı cürümlere ilişkin haberlerde mağdurların ve onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının, kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanların ağır para cezasıyla cezalandırılacağı ayrıca bu cezanın bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda ve internet haber sitelerinde onmilyar liradan az olamayacağı hüküm altına alınmıştır. 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu m. 5 ile kanunda düzenlenen suçların yargılamasında tanık olarak dinlenen kişilere koruma sağlanmış olup, tanık koruma tedbiri kapsamına alınacak kişileri belirleyen m. 4/1-a’da, tanık olarak dinlenen suç mağdurları da sayılmıştır.⁵² 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, şiddete uğrayan ve şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁵³ m. 2’de; TCK m. 82/1-f’de yapılan değişiklikle kasten öldürme suçunun; kadına karşı işlenmesi hâlinde, kişinin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Keza aynı Kanun’un 3, 4, 5 ve 6’ncı maddelerinde; TCK m. 86/2’ye, m. 94/1’e, m. 96/1’e ve m. 106/1-1. cümle’den sonra gelmek üzere, suçun kadına karşı işlenmesi hâlinde cezanın alt sınırının artırılacağına yönelik yeni bir düzenleme yapılmıştır.

⁵⁰ Bkz. 06.11.1980 tarihli ve 17152 sayılı Resmî Gazete.

⁵¹ Bkz. 26.6.2004 tarihli ve 25504 sayılı Resmî Gazete.

⁵² Bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nun 24. Dönem 4. Yasama Yılı’nda 12.6.2014 tarihli toplantısında kabul edilen “Mağdur Hakları İnceleme Raporu”, s. 44. https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/26102020134648magdur_haklari_incelemeraporu.pdf (Erişim tarihi: 15.9.2024)

⁵³ Bkz. 27.5.2022 tarihli ve 31848 sayılı Resmî Gazete.

II. TÜRKİYE'DE MAĞDUR HAKLARI İLE İLGİLİ KURUMSAL YAPI

A. Genel Olarak

Türk ceza adalet sisteminde yapılan köklü yasal değişiklikler ile birlikte CMK'da mağdur odaklı bir yaklaşım izlenmiş ve bu bağlamda kanunda mağdur hakları ile mağdurun zararının giderilmesinde başvurulabilecek bazı yollara yer verilmiştir.

Mağdur hakları konusunda yapılan çalışmalar yakın tarihte de devam etmiş ve mağdurlara devlet tarafından destek ve yardım sağlamaya yönelik çeşitli hizmetlerin tek elden ve sistemli şekilde sunulması amacıyla öncelikle 10.6.2020 tarihinde 63 sayılı CBK Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Ardından Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği (ADMHY), 30.4.2021 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Hem 63 sayılı CBK hem de ADMHY ile adli süreç içerisinde mağdurun ihtiyaç duyduğu hizmetlere ilişkin görev, yetki ve sorumluluklar belirlenmiştir.⁵⁴

B. Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu tarafından hazırlanan 30.5.2013 tarihli araştırma ve inceleme raporunda,⁵⁵ Türkiye'de suç mağdurlarının genel durumu ve muhakeme aşamasındaki durumları ile mağdurlara hizmet sunan kurumların etkililiği araştırılmıştır⁵⁶. Adalet Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı'nın mağdur hakları konusunda hazırlanan 28.6.2013 tarihli raporunda; mağdur hakları ile ilgili belli başlı iki eksiklik tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi; mağdurların haklarının temel ilkeler çerçevesinde belirleyen bir kanunun olmaması, ikincisi ise; asıl işi mağdurlar ile ilgilenmek ve onların sorunlarına çözüm bulmak olan bir birimin bulunmamasıdır.⁵⁷ İşte bu

⁵⁴ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 112-113.

⁵⁵ Bkz. <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/Kadın-ve-Çocuklara-Yönelik-Şiddetle-Mücadele-Kapasite-ve-İmkânlarının-Değerlendirilmesi-Devlet-Denetleme-Kurulu-Raporu.pdf> (Erişim tarihi: 12.02.2025)

⁵⁶ Gökçe Bahar Öztürk "Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Mağdur Hakları", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2021, s. 68.

⁵⁷ Evik, a.g.m, s. 75.

raporlarda; suç sonrası soruşturma ve kovuşturma evrelerinde mağdurlara rehberlik ve destek hizmeti sunacak, bu hizmetleri koordine edecek Bakanlık birimi bulunmadığının belirtilmesi üzerine, mağdur hakları alanında gerekli çalışmaların yapılması amacıyla, ilk olarak Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı "*Mağdur Hakları Daire Başkanlığı*"nın kurulması, 15.11.2013 tarihli Bakan Oluru ile uygun görülmüştür. Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan Mağdur Hakları Daire Başkanlığı; 10.6.2020 tarihli ve 63 sayılı CBK m. 2/1-c gereğince, yeniden yapılandırılarak Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı adında ana hizmet birimi olarak isimlendirilmiştir.

Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, mağdur ve mağdura yaklaşım ile ilgili olarak yaptığı çalışmalar sonucunda Adalet Bakanlığı Mağdura Yaklaşım Kılavuzu⁵⁸nu oluşturmuştur. Bu Kılavuz ile adli süreç içerisinde mağdurla temas hâlinde olan uzmanlar için yaklaşım önerileri ele alınmış, mağdura yaklaşımda dikkat edilmesi gereken hususlara yer verilmiş, muhakeme faaliyetleri sırasında mağdura yaklaşımın genel ilkeleri, özel durumdaki bazı mağdur gruplarına yönelik yaklaşım ilkeleri ortaya konulmuştur.⁵⁹ Kılavuzda belirtilen ilkeler, esas itibarıyla Avrupa Parlamentosu'nun ve Avrupa Konseyi'nin hazırladığı 2012/29/EU sayılı Direktifi ile uyumludur.⁶⁰

Ülkemiz için mağdur hakları anlamında mağdura destek hizmetlerinin bir parçası olarak çok önemli bir aşama olan bu kurumun ölü doğmaması için yurt çapında teşkilatlanmasına, nitelikli ve yeterli sayıda eğitimli uzman personel istihdamına, sivil toplum kuruluşlarıyla eşgüdüm içinde çalışmaya ve etkin faaliyetlerde bulunmasına özen gösterilmelidir.⁶¹ Çünkü mağdur hakları konusunda uygulamadan beklenen hedeflerin gerçekleşmesi, hem kurumlar hem de adli sistem-

⁵⁸ Bkz. Adalet Bakanlığı Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara 2021.

⁵⁹ Eda Ermağan Çağlar/Tuğba Türk, "İstismara Maruz Kalan Çocuklarla Adli Görüşme: NICHHD Protokolü Önerisi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Ankara 2019, S. 38, (Nisan-2019), s. 400; Aydın, a.g.t, s. 105.

⁶⁰ Aydın, a.g.t, s. 105.

⁶¹ Hakan A. Yavuz, "Yargı Sürecinde Verilecek Destekler", *Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu*, (30-31.10.2014), Ankara 2014, s. 269.

de çalışanlar arasında etkili bir işbirliğinin ve eşgüdümün sağlanması ile mümkün olabilecektir. Bunun için farklı meslek profesyonellerinin -mesleki farklılıkları göz ardı edilmeden- ortak bir bakış açısına, yaklaşıma ve dile sahip olmaları gerekir.⁶² Bunun yanında, özellikle suç mağdurları ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi, mağdurlar bakımından büyük öneme haizdir.⁶³

Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın görevleri ADMHY'de ve 63 sayılı CBK'da belirtilmiştir.⁶⁴ Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, bu görevleri yerine getirmek üzere bünyesinde çeşitli şube müdürlüklerine ayrılmıştır (ADMHY m. 10). ADMHY m. 12'de şube müdürlüklerinin görevleri ayrı ayrı sayılmıştır.⁶⁵

C. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (ADM), adalet komisyonu olan adliyelerde (yani ağır ceza merkezlerinde) Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığının gözetim ve denetiminde kurulur. Müdürlük, adli destek ve mağdur hizmetlerini yürütür. Adalet komisyonu bulunmayan yerlerde ise iş durumu ve coğrafi konum dikkate alınarak Adalet Bakanlığı'nın onayı ile müdürlükler veya müdürlüğe bağlı bürolar kurulabilecektir (63 sayılı CBK m. 10/2, ADMHY m. 20). Nitekim Türkiye'de seksen bir il merkezinde ve bazı ilçelerde bulunan adliyelerde ADM'lerin kurulması işlemi tamamlanmıştır.⁶⁶ ADM'lerin kurulmasıyla birlikte; suç mağdurlarının

⁶² Berhudan Şamar/Betül Urhan, "Adli Görüşme Odalarında Suç Mağdurlarıyla Görüşme Yapan Adli Görüşmecilerin Deneyimlerinin İncelenmesi: Eskişehir Adliyesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Y. 2020, C. 31, S. 3, (Temmuz-2020), s. 954-955.

⁶³ Bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 24. Dönem 4. Yasama Yılı'nda 12.6.2014 tarihli toplantısında kabul edilen "Mağdur Hakları İnceleme Raporu", s. 132. https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/26102020134648magdur_haklari_incelemeraporu.pdf (Erişim tarihi: 15.9.2024)

⁶⁴ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 113-114; Aydın, a.g.t, s. 286.

⁶⁵ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 114.

⁶⁶ Türkiye Geneli Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin haritası için bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adm-bulunan-adliyeler> (Erişim tarihi: 28.01.2025)

tamamına yönelik etkin bir bilgilendirme ve yönlendirme sistemi faaliyetine geçmiştir.⁶⁷

ADM'lerin görev ve yetkileri, 63 sayılı CBK ve ADMHY'de sayılmıştır. Müdürlüklerin görevleri; mağdurları sahip oldukları haklar konusunda bilgilendirmek, adli süreçte kırılğan grup mağdura yönelik destek hizmetleri sunmak, adli desteğe ihtiyaç duyanlara uygun müdahale programları uygulamak, tekrarlanan mağduriyetleri önlemeye yönelik tedbirler almak ve psikososyal destek faaliyetleri yürütmek, adli süreçte görevli olan adli destek görevlileri arasındaki iş birliğini ve etkin çalışmayı sağlamak, tanıkların desteklenmesi konusunda hizmetler sunmak, adli yardım faaliyetlerinin etkili olmasını sağlamak için bu konuda bilgilendirme yapmak ve ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği hâlinde çalışmaları yürütmek, mağdurların adalete erişimini güçlendirecek çalışmalar yapmak, çocuk teslimi ile çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi için gerekli işlemleri yapmak, görev alanıyla ilgili bilinçlenmeyi sağlayıcı çalışmalar yapmak ve bu amaçla yerel yönetimlerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde olmak, suça sürüklenen çocuğun (ÇKK m. 15/2, m. 22/1-2) ve mağdurun (CMK m. 236/3-4) dinlenmesi sırasında yanında bulunacak bir uzman görevlendirmektir (63 sayılı CBK m. 11, ADMHY m. 21).⁶⁸

D. Danışma Kurulu

ADMHY m. 8/2 uyarınca, Adalet Bakanlığı'nda, adli destek ve mağdur hizmetleri ile bunların koordinasyonuna ilişkin danışma organı olarak Danışma Kurulu oluşturulmuştur.

Danışma Kurulu, Adalet Bakanlığı'nda görev yapmaktadır. Oluşturulan kurul, mağdur haklarına ve mağdura yönelik hizmetlere dair politikaların belirlenmesi ve koordinasyonun sağlanması için yapılması gerekenleri belirleyecek bir üst kurul durumundadır. Danışma Kurulu'nun sekreteryaya hizmetleri, Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından yerine getirilmektedir.⁶⁹

⁶⁷ Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adm-nedir> (Erişim tarihi: 28.01.2025)

⁶⁸ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 115-116.

⁶⁹ Aydın, a.g.t, s. 288-289.

Danışma Kurulu'nun oluşumu, ADMHY m. 17'de açıklanmıştır. Bakanlıkta, adli destek ve mağdur hizmetlerine ilişkin danışma organı niteliğinde görev yapmak üzere ilgili Bakan Yardımcısının başkanlığında oluşturulan Danışma Kurulu'nda; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı Bakan Yardımcıları, Türkiye Barolar Birliği Başkanı veya temsilcisi, Yükseköğretim Kurulu'nca görevlendirilecek, üniversitelerin biri hukuk fakültelerinden, biri ise sosyal hizmet, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümlerinden olmak üzere profesör veya doçent unvanına sahip öncelikle bu Yönetmeliğin içerdiği konularda çalışmaları bulunan iki öğretim üyesi, Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanı yer alır.

ADMHY m. 18'de ise Danışma Kurulu'nun görevleri belirlenmiştir⁷⁰. Danışma Kurulu'nun çalışma usul ve esasları da aynı yönetmeliğin 19'uncu maddesinde belirlenmiş olup, buna göre Danışma Kurulu her takvim yılında en az bir defa toplanır. Kurul başkanı, gerekli gördüğü hâllerde Danışma Kurulu'nu toplantıya çağırabilir. Toplantı içeriği ile alınan kararlar tutanağa bağlanır ve Danışma Kurulu üyelerince imzalanır. Kararlar Başkanlıkça ilgili kurum ve kuruluşlara iletilir.

E. Koordinasyon Kurulları

ADMHY m. 28 ve devamında, Koordinasyon Kurulu'nun çalışma usul ve esaslarına yer verilmiştir. Müdürlük kurulan yerlerde sunulan adli destek ve mağdur hizmetlerinin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması amacıyla uygulamada karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunmak üzere Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcivekilinin başkanlığında ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla koordinasyon kurulu oluşturulur.

⁷⁰ Adli destek ve mağdur hizmetlerinin sunumuna ilişkin mevzuat ve uygulamaları değerlendirmek, karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik tavsiye niteliğinde kararlar almak, adli destek ve mağdur hizmetlerinin daha etkin ve verimli şekilde sunulmasını sağlamak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak ve mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Koordinasyon Kurulu'nun sekretarya hizmetleri ADM tarafından yerine getirilmektedir ve bu kurulda görev alan kamu kurumu temsilcilerinin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mağdur hakları alanında hizmet sunan dernek ve vakıf temsilcilerinin kimler olacağı hususu, ADMHY m. 28 ile belirlenmiştir. Koordinasyon Kurulu'nun görevleri ise aynı yönetmeliğin 29'uncu maddesinde sayılmıştır.⁷¹

Koordinasyon Kurulu, her takvim yılında en az iki defa toplanır. Mağdur destek hizmetleri alanında çalışan ve kırılğan gruplara hizmet sunan kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de kurul toplantılarına davet edilebilir. Toplantı içeriği ile alınan kararlar tutanağa bağlanır ve Koordinasyon Kurulu üyelerince imzalanır. Kararlar ilgili kurum ve kuruluşlara iletilir (ADMHY m. 30).

F. Koruma Kurulları

5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu⁷² ile ağır ceza merkezleri adalet komisyonlarının bulunduğu yerlerde "*Koruma Kurulları*" oluşturulmuştur. Koruma Kurulu'nun görevleri arasında suçtan zarar gören kişilerin suç nedeniyle karşılaştıkları, sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunların çözümüne yardımcı olmak gibi konular yer almaktadır.

III. TÜRKİYE'DE MAĞDUR HAKLARI İLE İLGİLİ YENİ HİZMET MODELLERİ

A. Genel Olarak

Mağdurun yaşı, kişisel durumu, maruz kaldığı iddia edilen suçun niteliği gibi çeşitli faktörler göz önüne alınarak mağdurun adli süreçte

⁷¹ Koordinasyon Kurulu'nun görevleri; adli destek ve mağdur hizmetlerinin sunulmasında uygulamada karşılaşılan sorunları değerlendirmek ve çözüm önerilerinde bulunmak, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini sağlamak, sunulan hizmetlerin etkinliğini artırmak amacıyla projeler ve uygulamalar geliştirmek, hakkında vaka yönetimi uygulanan mağdurlara diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan hizmetlerde etkinliğin ve koordinasyonun sağlanabilmesi için alınması gereken tedbirleri değerlendirmek ve mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak şeklinde belirlenmiştir.

⁷² Bkz. 20.7.2005 tarihli ve 25881 sayılı Resmî Gazete.

örselenmesinin önlenmesi, bu bağlamda ikincil mağduriyetin⁷³ oluşmaması için aynı zamanda alınan beyanın ispat vasıtası olarak daha güvenilir olmasının sağlanmasına yönelik yeni hizmet modellerine gereksinim duyulmuştur.⁷⁴

Nihayetinde bu amaçlarla Sağlık Bakanlığı tarafından çeşitli sağlık merkezleri içerisinde Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM), Adalet Bakanlığı tarafından adliye binaları içerisinde Adli Görüşme Odası (AGO) ve çeşitli üniversiteler bünyesinde Çocuk Koruma Merkezi (ÇKM), mağdurlara yönelik özel hizmet modelleri olarak kurulmuştur.⁷⁵ 2010 yılından itibaren çocuk cinsel suç mağdurları için ÇİM'ler, ardından da 2017 yılında adalet sarayları içerisinde tüm kırılğan/dezavantajlı grupları ve yetişkin mağdurları kapsayan AGO'ların kurulmaya başlanması, ÇİM'lerin 71 ili; adli görüşme odalarının 81 ili kapsayacak şekilde yaygınlaşması hatta bazı adliye saraylarında ek adli görüşme odalarının açılması ayrıca bazı ilçe adalet saraylarında adli görüşme odalarının kurulması olumlu bir gelişmedir.⁷⁶

B. Çocuk İzlem Merkezleri

1. Çocuk İzlem Merkezlerinin Kuruluşu

Sağlık Bakanlığı tarafından oluşturulan ve bu Bakanlığa bağlı sağlık kuruluşlarının bünyesinde yer alan ÇİM'ler, mağdurların korunmasına yönelik kurumsal anlamda yeni hizmet modellerinden birisidir.⁷⁷

⁷³ İkincil mağduriyet; suç mağdurlarının yaşadıkları ilk mağduriyet yani suçun oluşturduğu mağduriyetten sonra, toplumdan veya devlet kurumlarından gördükleri tepki ve muamelelerin; sosyal, psikolojik ya da ekonomik anlamda, kendilerinde travma yaratması durumudur. Bkz. Bayram Erzurumluoğlu, "Avrupa Birliği Normlarında Mağdur Haklarının Korunması", *Polis Bilimleri Dergisi*, Y. 2009, C. 11, S. 4, s. 77.

⁷⁴ Aydın, a.g.t, s. 179.

⁷⁵ Samar/Urhan, a.g.m, s. 935-936; Murat Aydın, AGO Uygulaması İçin Temel Hukuk Bilgisi, Adalet Bakanlığı Eğitim Kitabı, Ankara, 2018, s. 41. (Kıs. A.g.e); Aydın, a.g.t, s. 179; Fatih Yaman/Şevval Vatansever, "Adli Görüşme Odalarının İşlevselliği Üzerine Bir Çalışma: Bursa Adliyesi", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 10, S. 31, (Haziran-2022), s. 189.

⁷⁶ Umut Haydar Coşkun, "Yetişkin Cinsel Suç Mağdurlarının Adli Görüşme Odası Gereksinimi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 2024, S. 57, (Ocak-2024), s. 283.

⁷⁷ Aydın, a.g.e, s. 41; Aydın, a.g.t, s. 179.

Özellikle cinsel istismara uğradığı şüphesi bulunan çocuklar hakkında yapılacak olan adli, tıbbi ve sosyal işlemlerin tek çatı altında alanında uzmanlaşmış nitelikli personel tarafından aynı gün içinde ve tek seferde tamamlanmasını sağlayarak çocuğun ikincil mağduriyetini en aza indirmek amacıyla ilk olarak ABD’de Child Advocacy Centers (CAC) adında merkezler oluşturulmuştur. Ülkemizde ise bu merkezler, Çocuk İzlem Merkezleri adıyla Sağlık Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur.⁷⁸

2010 yılında bu konuda ilk adımlar Sağlık Bakanlığı’nın, Adalet Bakanlığı’nın, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın, Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve üniversitelerin koordineli çalışmalarının sonucunda atılmış, adalet saraylarından bağımsız ortamlarda çocuk cinsel suç mağdurlarına yönelik ÇİM kurulmaya başlamıştır.⁷⁹ Ülkemizde yeni olan bu uygulama, ilk ÇİM’in 2010 yılında Ankara’da pilot uygulama olarak kurulması ile hizmete başlamıştır.⁸⁰

⁷⁸ Mehmet Zafer Danış/Metin Aygün/Mehmet Karasu/Yasemin Danış, “Çocuk İzlem Merkezleri ve Sosyal Hizmet”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 2019, S. 89, s. 522; Özlem Bağ/Sevay Alşen, “Çocuğun Cinsel İstismarının Değerlendirilmesinde Yeni Model: Çocuk İzlem Merkezleri”, *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, Y. 2016, C. 6, S. 1, s. 10; Çocuk İzlem Merkezleri Türkiye Raporu, Trabzon Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, Nisan-2015, Trabzon 2015, s. 4; Feride Şahin, “Çocuk İzlem Merkezi Çalışanlarının Çocuk İstismarı ve İhmal Konusundaki Deneyimleri: Bir Kalitatif Çalışma”, Erzurum Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 2024, s. 16; Kathleen Coulborn Faller/Vincent J. Palusci, “Children’s advocacy centers: Do they lead to positive case outcomes?”, *Child Abuse&Neglect*, 2007, 31 (10), s. 1021-1029. <https://www.sciencedirect.com/sdfe/pdf/download/eid/1-s2.0-S0145213407002517/first-page-pdf> (Erişim tarihi: 13.02.2025)

⁷⁹ Coşkun, a.g.m, s. 290; Ayşe Dolunay Sarıca/Umut Haydar Coşkun, “Cinsel İstismar Olgularında Adli Görüşme Odalarının Kullanımı: Hâkim, Avukat, Uzman ve Mağdur Görüşleri”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Y. 2020, C. 8, S. 1, (Mayıs 2020), s. 6.

⁸⁰ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 70; Şahin, a.g.t, s. 16; Gülçin Orhan/Betül Ulukol/Hayri Canbaz, “Çocuk İzlem Merkezi Modeli ve Bu Modelde Gözlenen Sorunlar”, *Kriz Dergisi*, Y. 2019, C. 27, S. 3, s. 179; Büşra Sarıyar, “Bir Çocuk İzlem Merkezinin İkincil Travmayı Azaltıcı Yöndeki Etkisinin Araştırılması: Antalya Çocuk İzlem Merkezi Örneği”, *Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul, 2023, s. 25.

2. Çocuk İzlem Merkezlerinin Yasal Mevzuatı

ÇİM’lerin kuruluş ve işleyişi konusundaki ilk düzenleme, Başbakanlığın 04.10.2012 tarihli ve 28431 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan genelgesidir.⁸¹ Bu genelge ile ÇİM’lerin kuruluşu ve işleyişi bakımından temel ilkeler ortaya konulmuştur.⁸²

HSYK’nın 18.10.2011 tarihli ve 10 No’lu “Soruşturma Usul ve Esasları” konulu Genelgesi’nin “Sonuç” bölümünün 48’inci maddesinde, “... özellikle cinsel istismar suçunun mağduru olan çocukların etkin bir şekilde korunmalarının sağlanması, ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişiler tarafından tek seferde yapılması ve istismarı önleyici tedbirlerin alınması amacıyla Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde kurulan çocuk izlem merkezlerinde soruşturma işlemlerinin yapılmasının sağlanması” hususuna yer verilmiştir. Keza HSYK’nın 11.02.2012 tarihli ve 8134 sayılı “Üniversitelerin Çocuk Koruma Birimleri ve Merkezleri” konulu duyurusu ile 07.01.2013 tarihli ve 409 sayılı “Çocuk izlem merkezleri” konulu yazısı da ÇİM’ler ile ilgili olup, bu konuda gerekli dikkat ve özenin gösterilmesi tüm Cumhuriyet başsavcılıklarından talep edilmiştir.⁸³

Ayrıca Başbakanlığın 04.10.2012 tarihli ve 28431 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)” konulu 2012/20 No’lu Genelgesi’nde, ÇİM’lerin işleyişi hususunda ana ilkelere yer verildiği belirtilerek, tüm hâkimlerden ve Cumhuriyet savcılarından işlemlerin ÇİM’lerde gerçekleştirilmesi istenilmiştir.⁸⁴ ÇİM’lerin kurulması, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 3/1-a.1’de “Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk”⁸⁵ olarak nitelendirilen suç mağduru çocuklarının haklarını koruma bakımından çok önemlidir.

⁸¹ İshak Aydemir/Fayik Yurtkulu, “Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla Mücadelede: Çocuk İzlem Merkezi”, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, Y. 2012, C. 1, S. 2, s. 162.

⁸² Aydın, a.g.t, s. 183.

⁸³ Fadime Yüksel/Nilüfer Keser/Elif Odabaş/Gözde Bahar Kars/Fayik Yurtkulu/Filiz Daşkafa/Fatma Arslan/Emine Cayrat, “Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri”, *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, Y. 2013, S. 2, s. 20; Sarıyar, a.g.t, s. 27.

⁸⁴ Orhan/Ulukol/Canbaz, a.g.m, s. 179-180.

⁸⁵ 5395 sayılı ÇKK m. 3/1-a.1: “Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder.”

3. Çocuk İzlem Merkezlerinin Fiziki Yapısı ve İşleyişi

Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastane bünyesinde fiziki olarak dışarıdan bakıldığında hastanenin diğer bölümlerinden ayırt edilemeyecek şekilde dizayn edilen, iç donanımı itibariyle de adli ve tıbbi anlamda gerekli bütün işlemlerin yapılmasına, çocukların kendilerini güvende hissetmelerine olanak sağlayan ÇİM'ler; "çocuk dostu" ortamlar olarak oluşturulmuştur.⁸⁶ ÇİM'de adli görüşme odası, aile görüşme odası, küçük yaş için oyun odası, ergen için dinlenme odası, muayene odası, adli görüşmenin yapıldığı oda, tıbbi muayene odası, aile bekleme odası, savcı odası, idari oda, mutfak, lavabo ve banyo bulunmaktadır.⁸⁷

ÇİM'ler, yedi gün yirmi dört saat (7/24) esasına göre hizmet veren kurumlardır.⁸⁸ Kurumda adli görüşmeci, aile görüşmecisi, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü temsilcisi, hemşire, sorumlu hekim hizmet vermektedir.⁸⁹ Ayrıca adliyeden görevlendirilen bir Cumhuriyet savcısı ile barodan görevlendirilen bir avukat da adli görüşmenin yapılacağı gün kurumda hazır bulunmaktadır.⁹⁰ ÇİM'in görevi, cinsel istismara uğradığı konusunda şüphe olduğu durumlarda şüpheye vakıf olan ilgililerin durumu ivedilikle kolluk kuvvetine iletmesi, kolluk kuvvetlerinin de mağdur olma şüphesi taşıyan çocuğu, hiçbir görüşme yapmadan sivil bir ekip ve araçla ÇİM'e ulaştırmasıyla başlamaktadır.⁹¹ Çocuğun cinsel istismara maruz kaldığına ilişkin ihbarı/şikâyeti alan Cumhuriyet savcısı, emrindeki adli kolluk görevlilerine çocukla hiçbir görüşme yapılmaksızın sivil ekip ve araç ile çocuğu ilk olarak ÇİM'e getirmeleri talimatını verir. ÇİM'e getirilen çocuk, ÇİM'in bekleme alanında uzmanlarca ön görüşmeye alınır. ÇİM'de mağdur çocuk ile ön görüşme yapılırken diğer taraftan alanında uzman olan personel

⁸⁶ Canan Topdemir, "İstismar Mağduru Çocuğun Korunmasında Bir Uygulama: Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)", *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Y. 2016, S. 43, s. 6; Yüksel/Keser/Odabaş vd., a.g.m, s. 20; Danış/Aygün/Karasu vd., a.g.m, s. 523.

⁸⁷ Topdemir, a.g.m, s. 16.

⁸⁸ Bağ/Alşen, a.g.m, s. 11; Orhan/Ulukol/Canbaz, a.g.m, s. 181, s. 185; Aydemir/Yurtkulu, a.g.m, s. 157; Çamak Yanpar, a.g.t, s. 72; Aydın, a.g.t, s. 184; Şahin, a.g.t, s. 17; Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 6; Sarıyar, a.g.t, s. 28.

⁸⁹ Orhan/Ulukol/Canbaz, a.g.m, s. 180.

⁹⁰ Aydemir/Yurtkulu, a.g.m, s. 157; Çamak Yanpar, a.g.t, s. 72-73.

⁹¹ Orhan/Ulukol/Canbaz, a.g.m, s. 179-180; Topdemir, a.g.m, s. 7; Sarıyar, a.g.t, s. 26.

tarafından aile görüşme odasında çocuğun birinci dereceden yakını ile görüşme yapılır.⁹² Ardından adli görüşme süreci başlar. AGO'da kayıt yapılmaktadır ve bu odadaki sürece Cumhuriyet savcısı, avukat, aile görüşmecisi ve Aile ve Sosyal Hizmetler temsilcisi de katılmaktadır. Adli, psikiyatrik, tıbbi ve sosyal bakımdan çok yönlü olarak değerlendirilen çocuk mağdurdan elde edilen tüm bilgiler, rapor hâline getirilip ses ve görüntü kayıtları ile birlikte ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.⁹³

4. Çocuk İzlem Merkezlerinin Kurulmasının Amaçları

Cinsel istismara uğrayan çocuğun incelenmesi ve tedavisi aşamasında merkez tarafından gerekli görülen sağlık, eğitim, kolluk kuvvetleri, hukuk ve adalet sistemi gibi işbirliği yapılması gereken diğer kamu kuruluşları ile eşgüdüm içinde hizmet sağlanması, çocuğa hukuki yardım yapıp çocuğun hakları savunulurken ikincil travmanın önlenmesi, merkezde oluşturulacak güvenli ve çocuk dostu ortam ile çocuktaki travmanın etkilerinin azaltılması, korunma altına alınması gereken olgularda, çocuğun güven içinde kalabileceği uygun bir ortam sağlanıncaya kadar geçici bir süre barınma, beslenme, giyim, sağlık ve güvenlik gereksinimlerinin karşılanması, ailenin yaşadığı travmanın ve yaşanan olayın sağlıklı değerlendirilmesi amacıyla aile ile görüşülmesi ve ailenin ilk danışmanlık gereksinimlerinin karşılanması, ÇİM'lerin kuruluş amaçlarındandır.⁹⁴

5. Çocuk İzlem Merkezlerinin Paydaş Kurumlarla İşbirliği

Sağlık Bakanlığı'na bağlı İl Sağlık Müdürlükleri bünyesindeki hastanelerde kurulan Çocuk İzlem Merkezleri; Adliyeler (Cumhuriyet Başsavcılığı, ilgili Mahkemeler, Adli Görüşme Odaları, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri), Baro, İl Emniyet Müdürlüğü (Çocuk Şube Müdürlüğü), Jandarma Çocuk Kısım Amirliği, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, ilde mevcut ise Çocuk Koruma Merkezleri ve çocuk odaklı çalışan sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon içerisinde faa-

⁹² Topdemir, a.g.m, s. 9.

⁹³ Yüksel/Keser/Odabaş vd., a.g.m, s. 21.

⁹⁴ Topdemir, a.g.m, s. 5; Sarıyar, a.g.t, s. 26.

liyet göstermektedir.⁹⁵ Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının tecrübelerinden de en üst düzeyde yararlanmak için çalışmalar yapılmalıdır.⁹⁶ Bunun yanı sıra her il bazında belirli aralıklarla İl Valiliği koordinatörlüğünde, ÇİM ve çocuk odaklı çalışan diğer kurumların temsilcileri bir araya gelerek; çocuğun yüksek yararına ve ÇİM'deki mevcut ya da olası aksaklıklar veya geliştirilmesi gerekli alanlar üzerine il koordinasyon kurulu toplantıları gerçekleştirilebilmektedir.⁹⁷

6. Çocuk İzlem Merkezleri Sürecinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

a. ÇİM'le İlgili Mevzuat Eksikliği

ÇİM'lerin kuruluşu, yukarıda da belirtildiği üzere; HSYK'nın 18.10.2011 tarihli Genelgesi ve 07.01.2013 tarihli yazısı ile olmuş ve CMK'da 2019 yılında bu merkezlerden bahsedilmiştir. Ancak bugün bile ÇİM'lerde yapılacak adli işlemlerin usulünü gösteren bir yönetmeliğin olmaması, büyük bir eksikliktir. Bu durum uygulamada farklılıklar oluşturduğu için ÇİM'lerde hangi görevlilerin bulunacağını belirten, bu görevlilerin görev tanımlarını açıklayan, ÇİM'de yapılacak işlemlerin usul ve esaslarını belirleyen bir yönetmeliğe ihtiyaç vardır.⁹⁸ Çünkü ÇİM ile ilgili bir yönetmelik, hem ÇİM'de görev yapan personelin görev tanımı ve sorumluluklarında iller arası farklılıklar yaşanmasının önüne geçilmesi hem de paydaş kurumların rol ve sorumluluklarının net şekilde belirlenmesine katkı sağlayacaktır.⁹⁹

b. ÇİM'lerin Ülke Geneline Yaygınlaşamaması

ÇİM'lerin ülkemizde henüz tüm illerde yaygınlaştırılamaması, bu merkezlerin verdiği hizmete ulaşmada bazı sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Bu nedenle; her ilde ÇİM olmaması, merkezin konum olarak şehrin çok dışında kalması gibi nedenler göz önüne alındığında ÇİM'lerin bir an önce bulunmayan illerde kurulması ve ülke genelinde

⁹⁵ Orhan/Ulukol/Canbaz, a.g.m, s. 180.

⁹⁶ Çocuk İzlem Merkezleri Türkiye Raporu, Trabzon Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, Nisan-2015, Trabzon 2015, s. 17.

⁹⁷ Orhan/Ulukol/Canbaz, a.g.m, s. 181.

⁹⁸ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 127; Sarıyar, a.g.t, s. 74.

⁹⁹ Orhan/Ulukol/Canbaz, a.g.m, s. 183.

yaygınlaştırılması¹⁰⁰ konusundaki çalışmaların hızlandırılması gerekir.¹⁰¹

İstanbul gibi büyük şehirlerde ÇİM sayısının yetersiz olması da bir sorun olup, ÇİM sayılarının ve buna bağlı olarak personel sayısının nüfusun yoğun olduğu il ve ilçelerde artırılması, hiç şüphesiz bu büyük kargaşayı ortadan kaldıracaktır.¹⁰²

c. ÇİM'lerin ve Çocuğun Bulunabileceği Diğer Mekânların Fiziki Koşullarının Yetersizliği

Mağdur çocukların ÇİM, karakol, savcılık ve duruşma salonu gibi mekânlarda şüpheli, sanık veya bunların yakınları ya da mahremiyet duygularını zedeleyici şekilde yabancı kişilerle bir arada bulunabildikleri gözlenmiştir.¹⁰³ Zaten ülkemizde suç mağduru çocuklar ile görüşmeler çocuk mahkemeleri, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri, hastane bünyesindeki çocuk koruma merkezleri ve çocuk izlem merkezleri gibi çeşitli kuruluşlarda yapılmaktadır.¹⁰⁴ Çocuğun ÇİM binasından çıkarılarak bazı işlemlerin yapılması için başka bir yere götürülmesi, ÇİM'lerin tek çatı altında bütün işlemlerin tamamlanması amacına henüz ulaşamadığını göstermektedir.¹⁰⁵

Uygulamada, duruşma salonlarının fiziki koşullarının da mağdur çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermediği görülmektedir. Çocuğun göz hizasının çok üstünde bulunan kürsü, hâkimlerin giydiği cübbe, duruşmada cübbe giyen hâkim ve Cumhuriyet savcısı sayısının fazlalığı, sanığın bulunduğu kapalı ve küçük alan, çocuk için başlıca stres kaynakları olup, bu durumların çocuğun kendisini ifade etmesine

¹⁰⁰ 29.11.2024 tarihi itibarı ile Çocuk İzlem Merkezi bulunan il sayısı 71'dir. Bu 71 ilden sadece İstanbul'da birden fazla (Başakşehir, Pendik, Şişli ve Bakırköy'de olmak üzere dört ilçesinde), diğer bulunan illerde ise birer tane ÇİM mevcuttur. Bkz. Sağlık Bakanlığı Çocuk İzlem Merkezi Listesi (2024) <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR,43119/cocuk-izlem-merkezi-cim-listesi.html> (Erişim tarihi: 18.01.2025)

¹⁰¹ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 99.

¹⁰² Topdemir, a.g.m, s. 7.

¹⁰³ Zeynep Tekin Babuç, "Ceza Adalet Sistemi İçerisinde Mağdur Çocukların İkincil Mağduriyeti", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Y. 2020, C. 23, S. 2, (Ekim-2020), s. 339.

¹⁰⁴ Gamze Erükçü/Emrah Akbaş, "Mağdur Çocuklarla Adli Mülakat Teknikleri", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Y. 2013, C. 24, S. 1, (Nisan-2013), s. 202.

¹⁰⁵ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 97.

engel olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁰⁶ Dolayısıyla bu sorunlar, mağdur çocuğun süreç içinde bulunabileceği söz konusu fiziki mekânların güneş ışığı alacak şekilde, çocuk dostu olacak ve çocuğun üstün yararını koruyacak tarzda mimari projesinin çizilmesi ve dizayn edilmesi ile çözülebilecektir. Bu bağlamda, ÇİM'lerde çocuklar için açık hava oyun ve uygun spor alanları da yapılmalıdır.

d. ÇİM'lerdeki Nitelikli Personel Eksikliği ve ÇİM Personelinin Yaşadığı Sorunlar

ÇİM'lerde istihdam edilmesi gereken adli tıp uzmanı, çocuk ve ergen psikiyatristi, adli görüşmeci gibi nitelikli eleman ihtiyacı da bir an önce giderilmelidir.¹⁰⁷ Çünkü Türkiye'deki çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı sayısı yetersiz olduğu için ÇİM'e gelen mağdurların ilk değerlendirmelerinin bazen yapılamadığı, bazen de randevu ile gerçekleştirildiği bilinmektedir.¹⁰⁸ Ayrıca merkezlerde görevlendirilecek personelin gerekli donanım ve hizmet içi eğitimin sürekliliği önem kazanmaktadır.¹⁰⁹

ÇİM'de görev yapan adli görüşmeciler; psikolog, psikolojik danışman, çocuk gelişimi uzmanı, sosyal hizmet uzmanı, hemşire (lisans mezunu) veya doktor gibi meslek gruplarından birine mensup olan ve Sağlık Bakanlığı tarafından onaylanmış olan "Çocukla Adli Görüşme Sertifika Eğitimi"ni almış kişilerdir.¹¹⁰ ÇİM'lerde görev yapan adli görüşmeciler için en büyük stres kaynağı, her gün çocuklardan işittikleri korkunç istismar olaylarına ilişkin anlatımlardır. İşte dolaylı travma, tükenmişlik veya şefkat yorgunluğu olarak da ifade edilen ikincil travmatik stres, çocuk koruma çalışanları, adli görüşmeciler gibi profesyonellerin istismara uğramış çocuklarla ve aileleriyle çalışırken stres yaşaması durumunda ortaya çıkabilir.¹¹¹

¹⁰⁶ Tekin Babuç, a.g.m, s. 341.

¹⁰⁷ Yüksel/Keser/Odabaş vd., a.g.m, s. 22; Topdemir, a.g.m, s. 13.

¹⁰⁸ Orhan/Ulukol/Canbaz, a.g.m, s. 183.

¹⁰⁹ Topdemir, a.g.m, s. 22.

¹¹⁰ Sarıyar, a.g.t, s. 32.

¹¹¹ Şahin, a.g.t, s. 18; Cheryl Tatano Beck, "Secondary Traumatic Stress in Nurses: A Systematic Review", *Archives of Psychiatric Nursing*, 2011, 25 (1), s. 1-10. [https://www.psychiatricnursing.org/article/S0883-9417\(10\)00058-0/abstract](https://www.psychiatricnursing.org/article/S0883-9417(10)00058-0/abstract) (Erişim tarihi: 13.02.2025)

e. Sürekli Değişen Profesyoneller ve Tekrarlanan İşlemler Sorunu

Mağdur çocuklarla yapılan görüşmelerde, çocukların görüşme yaptıkları kişilerin her aşamada sık sık değiştiği, mağdur çocukların kendileri ile temas eden aktörlerin rollerini yeterince anlayamadıkları ve süreç içerisinde sürekli şekilde desteklenmedikleri görülmektedir. İşte bu durum; mağdur çocuğun her aşamada farklı bir kişi ile temas etmesine, gerçekten desteklendiğine dair inancının azalmasına, adli sisteme güven duyamamasına yol açmaktadır.¹¹² Farklı adli görüşmecilerin/sosyal çalışmacıların, çocuklarla çok sayıda görüşme yapmaları nedeniyle çocuklar, hikâyelerini defalarca anlatmak zorunda kalmaktadır.¹¹³

Adli süreçte görev alan adli görüşmecilerin/sosyal çalışmacıların, çocuğun bu süreçte psikolojik bakımdan korunmasına yönelik tedbirlerin ve ihtiyaçlarının belirlenmesinde etkili kişiler olmaları nedeniyle¹¹⁴ mümkün mertebe değişmeksizin aynı kişiler olmasına dikkat edilmesi, görev dağılımı ile işbölümünün yapılmasında hassasiyet gösterilmesi önerilmektedir. Ayrıca mağdur çocuğun ilgili mercilerle ilk kez temasa geçtiği andan adli sürecin sonuna kadar çocuğun bilgilendirilmesini sağlayacak, sosyal araştırmayı yapacak, süreç boyunca mağdur çocuğun ikincil mağduriyet yaşamaması için gerekli olan her türlü desteği sağlayacak bir adli destek görevlisi bulundurulmalıdır. Bunun için de mevzuatta gerekli düzenleme, en kısa zamanda yapılmalıdır.¹¹⁵

f. İletişim Sorunları

Adli görüşme aşamasında ön görüşme için ayrılan sürenin kısa olması da bir sorundur. Adli görüşmeciler, hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının bazen iş yükü nedeniyle delil hazırlama sürecini hızlandırdıklarını ve bu durumun da mağdurun kendisini yeterince ifade etmesini engellediğini belirtmektedir. Keza hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının görüşme sırasında sık sık soru sormaları da adli görüşmecilerin konsantrasyonlarının bozulmasına neden olmaktadır.¹¹⁶

¹¹² Tekin Babuç, a.g.m, s. 334.

¹¹³ Erükcü/Akbaş, a.g.m, s. 201; Çamak Yanpar, a.g.m, s. 101.

¹¹⁴ Tekin Babuç, a.g.m, s. 335.

¹¹⁵ Çamak Yanpar, a.g.m, s. 102.

¹¹⁶ Şahin, a.g.t, s. 19.

Çocuğun beyanlarının doğruluğuna ve nasıl davranması gerektiğine ilişkin birtakım önyargılar, uygulamada bazen çocuğun özel hayatına ilişkin olumsuz yorumlar yapmaya varan iletişim hatalarına dolayısıyla ikincil mağduriyete yol açabilmektedir.¹¹⁷ Öncelikle çocuğun soruşturma ve kovuşturma evrelerinde muhatap olduğu Cumhuriyet savcısının ve hâkimlerin, çocuğun cinsel istismarı suçu ve çocukla sağlıklı iletişim konularında belirli aralıklarla meslek içi eğitim almaları sağlanmalıdır.¹¹⁸ Ayrıca bu eğitimler, çocuk istismarı konularını kapsamalı ve çalışanların uzmanlık düzeyini artıracak şekilde düzenlenmelidir.¹¹⁹ ÇİM'lerle ilgili olarak yapılan çalışmalarda katılımcılar; istismarı önlemede ailenin önemine vurgu yaparak ailelerin çocuklarını dinlemeleri, sevmeleri, takip etmeleri ve iyi yetiştirmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.¹²⁰ Bu nedenle; eğitim ve bilinçlendirme faaliyeti aileden başlamalıdır. Bu konuda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile birlikte kamuoyunun desteğini de arkasına alarak uygulanabilir projeler yapabilir ve -farkındalık oluşturma adına- kamu spotları hazırlayabilir. Örneğin; halka açık çeşitli etkinlikler, seminerler, paneller düzenlenebilir, broşürler bastırılıp dağıtılabilir.

Söz konusu iletişim hatalarını önlemenin yolu; mağdura saygılı ve hassas yaklaşılması, mağduru suçlayıcı ve onun itibarını zedeleyici bir dil kullanılmaması, mağduriyetinin hafife alındığını hissettiren bir tutum ortaya konulmamasından,¹²¹ bu süreçte görev alan tüm profesyonellerin (adli görüşmeci, sosyal çalışmacı, kolluk görevlileri, hâkim, Cumhuriyet savcısı ve avukat) iletişim becerileri ve teknikleri konusunda eğitilmelerinden geçmektedir.

g. Bürokratik Engeller

ÇİM'de görev yapan personelin sorunlarının tespitine yönelik bir saha çalışmasında, ÇİM'de karşılaşılan sorunlar arasında bürokratik engellerin olduğu hususuna yer verilmiştir. Katılımcıların bürokratik engeller ile ifade etmek istedikleri konu ise, kurumların söz konusu soruna çözüm bulma konusunda gösterdikleri dirençtir. Şöyle ki bir

¹¹⁷ Tekin Babuç, a.g.m, s. 335.

¹¹⁸ Çamak Yanpar, a.g.m, s. 128.

¹¹⁹ Sarıyar, a.g.t, s. 92.

¹²⁰ Şahin, a.g.t, s. 49.

¹²¹ Tekin Babuç, a.g.m, s. 335.

araç-gerecin bozulması veya bakımına ihtiyaç duyulması hâlinde bünyesinde bulundukları hastanelerden bunların bakımı veya yenilenmesi için yeterli ödenek ayrılmadığı, ÇİM için ise ayrıca bir ödenek oluşturulmadığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Katılımcılar, bunun gerekçesinin maddi getirisi olmadığından hastane yönetimlerinin ÇİM'leri geri plâna atmaları şeklinde ifade etmişlerdir.¹²²

C. Adli Görüşme Odaları

1. Adli Görüşme Odalarının Kuruluşu

ÇİM'lerin her ilde olmaması, bazı mahkemelerin ÇİM'den bağımsız bir şekilde cinsel suç mağdurunu ikinci kez dinlemek istemesi, yetişkin mağdurların varlığı ve ÇİM'in kapsamadığı cinsel suç dışındaki bazı suç mağdurlarının adli görüşme odasında beyanının alınmak istenmesi, yeni bir gereksinimi doğurmuştur.¹²³ İşte bu ihtiyaç doğrultusunda AGO, Adalet Bakanlığı ile UNICEF iş birliğinde 2012-2014 yılları arasında yürütülen "Çocuklar için Adalet Projesi" sonucunda oluşturulmuştur.¹²⁴

Adalet Bakanlığı'nın 2015-2019 Stratejik Planı'nda yer alan "Çocuk adalet sisteminde çocuğun etkin korunması için gerekli önlemlerin alınması ve kurumlar arası işbirliğinin güçlendirilmesi", "Çocuklara yönelik adli süreçlerde özel önlemlerin etkin hâle getirilmesi", "Aile içi şiddetle mücadelede koruma ve soruşturmanın etkinliğinin artırılması" amacına uygun olarak, adliye saraylarının içinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'na bağlı Adli Görüşme Odaları kurulmaya başlanmıştır.¹²⁵ Başlangıçta çocukların ifade ve beyanlarının uygun koşullarda alınması amacıyla 23 ilde ve 25 adliyede SEG-BİS uyumlu "Çocuklarla Adli Görüşme Odası" kurulmuştur.¹²⁶ Hâlihazırda

¹²² Sarıyar, a.g.t, s. 68, s. 69.

¹²³ Samiye Çilem Bilginer/Deniz Çalışkan, "Çocuğu İstismardan Korumada Yeni Bir Yaklaşım: Çocuk İzlem Merkezleri", İç. Yasemin Karaman-Kepenekci, Pelin Taşkın (ed.), "Prof. Dr. Emine Akyüz'e Armağan: Akademisyenlikte 50 Yıl, Çocuk Hakları, Eğitim Hukuku, Vatandaşlık Eğitimi", Pegem Akademi Yayınevi, Ankara 2018, s. 119; Coşkun, a.g.m, s. 290.

¹²⁴ Fahri Gökçen Taner, "Kırılğan Mağdurun Beyanının CMK'nın 236. Maddesi Uyarınca Alınması ve Uygulanan Özel Usuller Karşısında Savunma Hakkının Dengelenmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2021, S. 153, s. 19.

¹²⁵ Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 6-7.

¹²⁶ Gökten Koçyıldırım, Adli Görüşme Odaları: Genel Bilgiler ve Akış, Adalet Bakanlığı Yayını, Ankara 2018, s. 5.

Türkiye’de 81 il adliyesinin tamamında ve bazı ilçe adliyelerinde AGO kuruluşunu tamamlamış olup, faaliyetlerini sürdürmektedir.¹²⁷

2. Adli Görüşme Odalarının Yasal Mevzuatı

63 sayılı CBK m. 8’de “Adli görüşme odaları” düzenlemesi yer almaktadır. CBK’nın bu hükmüne dayanarak mevzuat alanında iki gelişme yaşanmıştır. Bunlardan ilki; 24.02.2017 tarihli Adalet Bakanı onayı ile Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.¹²⁸ Daha sonra, Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı’nın “Adli Görüşme Odaları” konulu 01.4.2021 tarihli ve 176 No’lu Genelgesi ile uygulamada AGO’ların nasıl olacağı ve soruşturma ve kovuşturma evresinde bu odalardan nasıl yararlanılacağı hususlarına yer verilmiştir. İkincisi ise; ADMHY yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin 47’nci maddesinden itibaren başlayan beşinci bölümü, AGO konusuna ayrılmıştır.

Belirmekte yarar var ki; AGO kurulmasının asıl dayanağı 63 sayılı CBK m. 8 ve ADMHY m. 47’de yer almaktadır. ADMHY’nin 47 vd. maddelerinde AGO’ların işleyişine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Ancak söz konusu yönetmelikte AGOY’un yürürlükten kaldırılacağına dair bir hüküm bulunmadığından bu yönetmeliğin hâlen yürürlükte olduğu söylenebilir.¹²⁹ Ancak sonradan yürürlüğe giren ve aynı konuda hükümler içeren ADMHY’nin, 24.02.2017 tarihli AGOY hükümlerini zımni olarak yürürlükten kaldırdığı görüşündeyiz.¹³⁰ ADMHY m. 47’de AGO’ların amacı ve yöntemi vurgulanmış ancak AGO’nun tanımına yönetmelikte yer verilmemiştir. Öğretide ise AGO; “Adliyenin yetişkinlerin yoğunluklu bulundukları ana bölümlerinden uzak ve bağımsız bölümünde bulunan, yetişkinler için olan giriş ve çıkışlardan ayrı bir yerden girilen, ifade alma odası, teknik oda (dinleme odası) ve bekleme odası gibi üç ayrı odadan oluşan, adli görüşmeci çocukla görüşürken mahremiyet ve gizliliği sağlamaya elverişli, kayıt ve izlemeyi, yargılamanın diğer aktörleri tarafından adli görüşmeci aracılığıyla çocuğa soru yöneltmeyi mümkün kılan

¹²⁷ Bkz. Türkiye AGO Haritası <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/24052023161247AGO%20Harita.pdf> (Erişim tarihi: 18.01.2025)

¹²⁸ Çamık Yanpar, a.g.t, s. 77, dipn. 289.

¹²⁹ Çamık Yanpar, a.g.t, s. 77.

¹³⁰ Aynı yöndeki görüş için bkz. Aydın, a.g.t, s. 194.

fiziksel koşullara ve teknik donanımına haiz güvenli ve izole birimdir" şeklinde tanımlanmıştır.¹³¹

3. Adli Görüşme Odalarının Fiziki Yapısı ve İşleyişi

Adalet Bakanlığı tarafından oluşturulan ve adliye binalarının içinde bulunan adli görüşme odaları; *"bekleme odası"*, *"görüşme odası"* ve *"gözlem odası"* şeklinde üç kısımdan oluşan özel alanlardır.¹³² AGO'ların genel standartları, ADMHY m. 48'de düzenlenmiştir. Buna göre; bekleme odası, görüşme yapılacak çocuğun veya yetişkinin beklediği ve gerekirse avukatıyla görüşebileceği bir alandır. Bu oda, fiziki olarak çocukların oyun oynamasına ve yetişkinlerin dinlenmelerine uygun biçimde tasarlanmıştır. Görüşme odası, adli görüşme uzmanı ve mağdur/kırılğan birey görüşmesinin yapıldığı ve kameraların bulunduğu alandır. Daha sade bir tasarıma sahip olan bu oda, kamera ve ses sistemleriyle duruşma salonuna ve gözlem odasına bağlanabilmektedir. Oda içerisindeki tüm cihaz ve donanımlar, kurumsal işleyişte teknik eşgüdüm sağlanmasına imkân veren Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) ile Ses ve Görüntü Bilişim Sistemine (SEGBİS) tam uyumludur. Gözlem odası ise; kameralar aracılığıyla görüşmeyi takip eden hâkim, Cumhuriyet savcısı, avukat ve adli görüşme odası koordinatörünün bulunduğu alan olup, bu görevliler gerektiğinde mikrofon ya da kulaklık aracılığıyla adli görüşme uzmanını aracı kullanarak mağdurlara sorularını iletebilmektedirler.¹³³

ADMHY m. 51'de, adli görüşmenin yürütülmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. AGO'ların Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği veya fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen kişiler için kullanılması esastır.¹³⁴ Yine bu kapsamda, mağdur ve tanıklar ile adli süreç

¹³¹ Eylem Ümit Atılğan/Sedat Yağcıoğlu/Yaşar Çavdar, *Çocuklarla Adli Görüşme İçin Rehber*, UNICEF Yayını, Ankara 2014, s. 8. Diğer tanımlar için bkz. Aydın, a.g.t, s. 195.

¹³² Taner, a.g.m, s. 19; Çamık Yanpar, a.g.t, s. 78; Coşkun, a.g.m, s. 291; Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 7; Şamar/Urhan, a.g.m, s. 937; Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 191; Aydın, a.g.t, s. 196-197.

¹³³ Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/agonedir> (Erişim tarihi: 19.01.2025); Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 7; Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 191.

¹³⁴ Aydın, a.g.e, s. 43.

dâhil olan çocukların yanı sıra özellikle cinsel suç mağdurları ile kırıl-
gan gruba dâhil diğer suç mağdurlarının ifade ve beyanlarının alınma-
sında da AGO'lar kullanılabilir.¹³⁵

4. Adli Görüşme Odalarında İşlem Yapılmasına Karar Verme ve İşlem Süreci

AGO'ların kullanılmasına, adli destek plânında yer alan öneri veya adli destek görevlisinin, görüşme yapılacak kişinin, vekilinin, müdafiinin talebi üzerine ya da re'sen ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir.¹³⁶ Adli işlemin AGO'da yapılmasına karar verecek merciin bu kararı belli kriterlere göre vermesi gerekir. Çocuklar söz konusu olduğunda AGO'nun gerekliliğini varsaymak ve her durumda çocuğun yüksek yararı gereğince AGO'yu kullanmak gerektiği söylenebilir.¹³⁷ Yetişkinlere ilişkin adli işlemin yapılmasında AGO'nun kullanılmasına gerek olup olmadığı konusunda değerlendirme yapılırken kişinin yaşı, cinsiyeti ve bedensel kapasitesi nedeniyle veya davaya konu suçun niteliği, olayın işleniş biçimi, kamuoyunda yarattığı etki vb. bir nedenle kişiyi olumsuz etkileyen bir risk faktörü, psikolojisini bozan bir durum ya da "kırılganlık" olup olmadığı, bu kırılganlık durumunun kişinin hazır bulunmasına ya da ifade vermesine engel teşkil edip etmediği gibi hususlar dikkate alınmalıdır.¹³⁸

ADMHY m. 53'te soruşturma aşamasındaki işlemler, m. 54'te ise mahkeme aşamasındaki işlemler belirlenmiştir. Soruşturma aşamasındaki işlemlerin gösterildiği m. 53'e göre; ilk olarak soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının adli görüşme odalarının kullanılmasına karar vermesi hâlinde yazı işleri personeline UYAP üzerinden randevu alınır. Talebi alan adli görüşmeci tarafından görüşme yapılacak kişi, ifade veya beyan alma işlemine hazırlanır ve ilgili Cumhuriyet savcısına haber verilir. Soruşturmaya konu olay ve görüşme yapılacak kişiye yöneltmesi gereken sorular hususunda Cumhuriyet savcısı ile ön görüşme yapılabilir. Soruşturma aşamasında CMK m. 52 uyarınca, mağdur çocuğun veya duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin beyanının alınması sı-

¹³⁵ Aydın, a.g.t, s. 198.

¹³⁶ Aydın, a.g.t, s. 198; Koçyıldırım, a.g.e, s. 35.

¹³⁷ Koçyıldırım, a.g.e, s. 35.

¹³⁸ Koçyıldırım, a.g.e, s. 36.

rasında görüntü veya ses kaydı alınır. Zorunluluk arz etmeyen hâllerde de görüşme yapılan kişinin tekrar adli sürece dâhil edilmesini engellemek amacıyla rızası dâhilinde sesli ve görüntülü kaydı alınabilir.

ADMHY m. 54'deki mahkeme aşamasındaki işlemler ise şu şekildedir: Görüşme yapılacak kişinin ifade ve beyan alma işleminin adli görüşme odasında yapılmasına tensip aşamasında veya duruşma sırasında karar verilmesi hâlinde yazı işleri personeline gecikmeksizin UYAP üzerinden randevu alınır. Çıkarılan davetiyede, ifadenin adli görüşme odasında alınacağı belirtilerek görüşme yapılacak kişinin ifade gün ve saatinde adli görüşme odasında hazır olması istenir. Davetiyelere adli görüşme odalarındaki süreç hakkında bilgilendirici metin veya broşür konulabilir. İfade veya beyanın adli görüşme odasında alınacağı durumlarda, adli görüşmeci gerekli işlemleri derhâl başlatır ve görüşme yapılacak kişiyi ifade veya beyan alma işlemine hazırlar. Niteliğine göre ifade ve beyan alma işlemi hâkim, bizzat gözlem odasına gelerek yapabileceği gibi Bakanlık tarafından kurulan aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla kişilerin dinlenilmelerine imkân sağlayan sistem aracılığıyla da gerçekleştirebilir.

Dosyanın incelenmesi ve ön görüşmenin yapılmasında izlenmesi gereken usule gelince; soruşturma veya kovuşturma aşamasında UYAP üzerinden dosya bilgilerinin kendisine iletilmesi üzerine adli görüşmeci dosyayı inceler. Görüşme yapılacak kişinin aleyhine olmadıkça kanunî temsilcisiyle ve gerektiğinde müdafii veya vekili ile irtibata geçerek görüşme yapılacak kişiyle bir ön görüşme gerçekleştirebilir.

Adli görüşme ise ADMHY m. 55'da düzenlenmiştir. Adli görüşmenin görüşme yapılacak kişinin yaşına, gelişim özelliklerine ve durumuna uygun şekilde yapılması esastır. Adli görüşmenin süresi ve kapsamı görüşme yapılacak kişinin yararı gözetilerek vakanın niteliğine göre belirlenir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılmasına katkı sunulabilecek durumlarda, hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından görüşmeyi izlemek üzere adli tıp gibi farklı uzmanlık alanlarından kişiler de görevlendirilebilir. Bu fıkra uyarınca görevlendirilenler, yapılan görüşmeyi gözlem odasından veya duruşma salonundan takip ederek, CMK m. 66/6'da öngörülen usule uygun olarak soru yöneltebilirler (ADMHY m. 56).

Adli görüşme sırasında kullanılacak teknikler ise aynı yönetmeliğin 57'nci maddesinde hüküm altına alınmıştır. Görüşme esnasında, mağdur ile arasındaki fiziki mesafe ve temas, adli görüşmeci tarafından

mağdurun kişisel durumu gözetilerek ayarlanır. Yapılan görüşmede adli görüşmeci tarafından yönlendirici olmayan ve açık uçlu sorular sorulur. Serbest öyküleme, yeniden ifade etme ve yansıtma gibi teknikler kullanılabilir. Özellikle cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılan adli görüşmelerde çocuğun ikincil örselenmesinin önüne geçmek için uygun yöntemlerden faydalanılır. Görüşmeyi takip eden hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafi, vekil ve diğer ilgililer de görüşme yapılan kişinin örselenmesini engelleyecek şekilde gerçekleşebilmesi için gereken özeni gösterirler (ADMHY m. 56).

Özetlemek gerekirse; adli görüşme, AGO'nun görüşme odasında yapılır. Görüşme, ilgili mevzuat hükümlerine göre sesli ve görüntülü olarak kayda alınır ve UYAP'a kaydedilir. Ayrıca yapılan usuli işlemler için tutanak tutulur.¹³⁹ Cumhuriyet savcısından ya da hâkimden gelen talimat üzerine kamera kaydı kapatılır.¹⁴⁰ Görüşme sonunda ifade ya da duruşma tutanağının bir örneği imzalanarak taraflara verilir veya sonradan tebliğ edilir. Eğer görüşme yapılan kişi okuma yazma bilmiyorsa veya yaşı küçükse, tutanak içeriği kendisine ya da kanuni temsilcisine adli görüşmeci tarafından anlayacağı bir dille anlatılır.¹⁴¹

5. Adli Görüşme Odaları Uygulamasının Amaçları

AGO'ların; çocuğun üstün yararının gözetilmesine yönelik çocuk dostu adli usul ve işleyişi sağlaması, mağdurla uygun ortamda ve uygun bir yöntemle görüşme gerçekleştirilmesi, ikincil mağduriyetin önlenmesi ve mağdurun korunma ihtiyacının tespit edilerek ihtiyaç duyduğu ilgili hizmetlere yönlendirilmesi gibi amaçları vardır.¹⁴² Bu amaçlar doğrultusunda AGO uygulamasının, ceza yargılamasının asıl amacı olan maddi gerçeğe ulaşılmasının yanında, mağdurların ikincil zarar görmesinin önüne geçilmesinde de etkili olması öngörülmektedir.¹⁴³

Adliyelerde mağdurların ve özellikle çocukların özel olarak oluşturulan ortamlarda uzmanlar aracılığıyla şüpheli ve sanık ile yüz yüze

¹³⁹ Aydın, a.g.t, s. 205.

¹⁴⁰ Aydın, a.g.t, s. 207.

¹⁴¹ AGO'da yapılan adli görüşmenin işleyişine dair Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan tanıtıcı film için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=XnDobNeytTY> (Erişim tarihi: 27.01.2025)

¹⁴² Şamar/Urhan, a.g.m, s. 936; Aydın, a.g.t, s. 196.

¹⁴³ Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 191.

gelmeden beyanına başvurulabilmesine imkân sağlayan AGO'lar mağdur odaklı uygulamaların başında gelmektedir. Nitekim 7188 sayılı Kanun¹⁴⁴ ile CMK m. 236'ya eklenen dördüncü fıkrayla; ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların özel ortamlarda ifadelerinin alınması yönünde düzenleme yapılarak, AGO kullanımına açıkça işaret edilmiştir. Ayrıca 7532 sayılı Kanun¹⁴⁵ m. 17 ile aynı maddeye eklenen dokuzuncu fıkra ile beşinci ve altıncı fıkra da belirtilen merkezlerin devlet üniversiteleri tarafından da kurulabileceği yönünde bir düzenleme yapılmıştır. Ancak uygulamada cinsel suç mağduru çocuklarının ifadelerinin bir kez ve sağlıklı bir şekilde alınmasına hizmet etmek amacıyla kurulan bu merkezlerde mağdur çocuğun ifadesinin alınmasına rağmen, daha sonra tekrar mahkemede alındığı görülmektedir. Bu durumun önüne geçmek için çocuğun bu merkezlerde ifadesi alındıktan sonra tekrar mahkemede ifadesinin alınmayacağı ve bu ifadenin görüntülerinin mahkeme heyetince izlenmesinin yeterli olacağına ilişkin bir yasal düzenleme yapılabilir.

AGO'ların kurulmasındaki amaç ÇİM'lere alternatif oluşturmak değildir.¹⁴⁶ AGO ve ÇİM, birbirini tamamlayan ve destekleyen yeni hizmet modelleridir.¹⁴⁷ AGO'lar, ÇİM'lerin kapsamında olmayan çocuklara ve diğer mağdurlara hizmet verilmesi amacıyla oluşturulmuş bir modeldir.¹⁴⁸ AGO'lar öncelikle mağdur, tanık ve SSÇ ile kırılan gruba dâhil yetişkin mağdurlara hizmet vermektedir. Bunun yanında soruşturma ve kovuşturma evresinde fail ile mağdurun yüz yüze gelmesinde sakınca görülen ya da mağdurun beyanının özel ortamda alınması gerektiği düşünülen her vakada mağdurun beyanı AGO'da alınabilmektedir. Zira her ne kadar AGOY m. 15/1'de yalnızca çocuk ve kırılan mağdurdan bahsedilmiş olsa da 63 sayılı CBK m. 8, ADMHY m. 47 ve CMK m. 236/4 uyarınca soruşturma ve kovuşturma evresinde fail ile mağdurun yüz yüze gelmesinde sakınca görülen ya da mağdurun beyanının özel ortamda alınması gerektiği düşünülen

¹⁴⁴ Bkz. 24.10.2019 tarihli ve 30928 sayılı Resmi Gazete.

¹⁴⁵ Bkz. 27.11.2024 tarihli ve 32735 sayılı Resmi Gazete.

¹⁴⁶ Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 7.

¹⁴⁷ Bkz. Adalet Bakanlığı 176 No'lu Genelge.

¹⁴⁸ Aydın, a.g.t, s. 193.

her vakada AGO kullanılmaktadır.¹⁴⁹ Dolayısıyla AGO'lar aile içi şiddete ve istismara maruz kalan çocuklar yanında mağduriyet yaşayan diğer yetişkin kırılgan gruplara da hizmet sunabilecek bir yapı olarak işlerlik kazanmıştır.¹⁵⁰ Hatta hukuk davalarında -hâkimin uygun görmesiyle- taraf veya tanık olarak yer alan ve diğer tarafla yüz yüze gelmesinin veya duruşma ortamında bulunmasının örseleyici olduğu değerlendirilen kişilere ilişkin işlemler, AGO'da gerçekleştirilebilir.¹⁵¹ Adli görüşmeciler, uygulamadaki bazı aksaklıklara rağmen AGO'ların, mağdurların gözetilmesi ve desteklenmesinde önemli bir ihtiyacı karşıladığını, sistemin süreç içinde daha da iyileştirilerek suçtan etkilenen kimselere önemli avantajlar sağlayacağını belirtmektedirler.¹⁵²

6. Adli Görüşme Odaları Sürecinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

a. Genel Olarak

AGO sürecinde yaşanan sorunları; uygulayıcılar arasındaki işbirliği ve eşgüdüm eksikliği, hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının kırılgan grup konusundaki eğitim eksiklikleri, mağdurun AGO'da ifade alınmasına sadece hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının karar vermesi, teknik aksaklıklar (cihaz bozukluğu, kamera, mikrofon arızalanması vb.), bekleme süresinin fazlalığı şeklinde sayabiliriz.¹⁵³ Bu sorunların çözümü için adli görüşmeye katılan profesyonellerin hizmet içi eğitim çalışmalarının mümkün mertebe birlikte yapılması, mağdur-la görüşme sürecinde adli görüşmeciye daha fazla söz, yetki ve sorumluluk tanınması, görülen teknik sorunların giderilmesi önerilmektedir.

b. İş Yükü Fazlalığı ve Zaman Baskısı

İş yükü fazlalığından kaynaklanan zaman baskısının kırılgan grupta yer alan mağdur çocukların psikolojilerinin düzelmesinde ciddi engel oluşturduğu anlaşılmaktadır.¹⁵⁴ Adli görüşmeciler, hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının iş yoğunluğu nedeniyle zaman zaman ifade sürecini

¹⁴⁹ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 78, dipn. 293.

¹⁵⁰ Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 190.

¹⁵¹ Aydın, a.g.t, s. 198.

¹⁵² Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 199.

¹⁵³ Samar/Urhan, a.g.m, s. 931.

¹⁵⁴ Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 197.

hızlandırmaları nedeniyle mağdurun kendisini yeteri kadar ifade edememesine neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunun çözümü için de sürecin sağlıklı olabilmesi ve istenen hedeflere ulaşılabilmesi amacıyla ön görüşmenin daha uzun olması gerektiği ve mesleki alışkanlıklardan kaynaklanan sorunların giderilerek AGO uygulamalarına uyum sağlanması konusunda hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının bu alanda hizmet içi eğitim almalarının gerekliliği ifade edilmektedir.¹⁵⁵

c. Adli Destek Görevlisinin İş Tanımının Yapılmaması

Ayrıca 63 sayılı CBK ve ADMHY'de kullanılan “adli destek görevlisi” kavramı, maalesef bütün süreçte mağdura destek olacak bir destek görevlisi olarak tanımlanmamış, Adalet Bakanlığı bünyesinde görev yapan pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacıları ifade eden daha genel bir kavram olarak kullanılmıştır.¹⁵⁶ Oysa mağdurun ilgili mercilerle ilk kez temasa geçtiği sürecin başından sonuna kadar mağdurun bilgilendirilmesini sağlayacak, sosyal araştırmayı yapacak, süreç boyunca mağdurun ikincil mağduriyet yaşamaması için gerekli desteği sağlayacak bir adli destek görevlisinin görevlendirilmesi konusunda mevzuatta gerekli düzenleme yapılmalıdır. Bu bağlamda; adli destek görevlisinin görev tanımı da mevzuatta açık bir şekilde belirlenmelidir.

d. AGO'nun Kullanımında Yetişkin Mağdurlara Yeterince Yer Verilmemesi

AGO'da işlem yapılmasına karar vermeye yetkili kişi ya da makam, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise mahkemedir. Çocuklar söz konusu olduğunda, AGO'nun gerekliliğini varsaymak ve her durumda çocuğun yüksek yararı gereğince AGO'yu kullanmak gerektiği söylenebilir.¹⁵⁷ Ancak şunu da belirtmekte yarar var ki; adli görüşme odaları tüm yaş gruplarını ve tüm kırılğan grupları kapsayacak ve hizmet sunacak şekilde kurulmasına karşın, uygulamada neredeyse tamamen 18 yaş altı çocuk mağdurlar için tercih edildiği, 18 yaş üstü mağdurlar ya da yetişkin kırılğan bireylerin ise bu odalardan nispeten daha az hizmet aldığı gözlenmiştir.¹⁵⁸ Oysa araştırma bulguları

¹⁵⁵ Samar/Urhan, a.g.m, s. 942-943; Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 20.

¹⁵⁶ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 101.

¹⁵⁷ Koçyıldırım, a.g.e, s. 35.

¹⁵⁸ Coşkun, a.g.m, s. 292.

da göstermektedir ki; yetişkin cinsel suç mağdurları da çocuk mağdurlar gibi cinsel suçlardan etkilenebilmekte, tıbbi ya da psikolojik desteğe¹⁵⁹ gereksinim duymakta, toplum tarafından damgalanmayı ise çocuklara oranla daha kuvvetli yaşamaktadırlar.¹⁶⁰ Nitekim uygulamadaki bu sorunun tespiti Adalet Bakanlığı'nın 01.4.2021 tarihli ve "Adli Görüşme Odaları" konulu 176 numaralı Genelgesinde de yapılmış ve 7188 sayılı Kanun ile CMK m. 236'ya eklenen dördüncü fıkrası hatırlatılmasında bulunularak AGO'nun sadece çocuk ifadelerinde değil, şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmemesi ya da beyanının özel ortamda alınması gerektiği değerlendirilen diğer suç mağdurlarının beyanlarının alınmasında da kullanılmasının gerektiğine özellikle vurgu yapılmıştır.¹⁶¹

Keza adli görüşme uygulamaları başta çocuk ve kadınlar olmak üzere kırılgan gruplar içinde yer alan mağdurlara yönelik önemli bir kamusal hizmet sunmakla birlikte, ülkemizin değişim dinamiklerine bağlı olarak, önümüzdeki süreçte toplumun yaşlı, engelli yahut mülteciler gibi özel ihtiyaç sahibi kesimlerinin de AGO uygulamaları içinde önemli bir yer tutacağı öngörülebilir.¹⁶²

e. AGO'nun Kullanım Sürecinde Yargı Görevlilerinin Tutum ve Davranışları

Adli görüşme esnasında hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının tutum ve davranışları da süreci olumsuz etkileyebilmektedir. Nitekim adli görüşme devam ederken, hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının sık sık soru sormaları nedeniyle adli görüşmecilerin mağdura ve olaya odaklanamamalarına neden olmaktadır. Keza hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının görüşme sırasında mağdura sormak istedikleri soruların hiç değiştirilmeden doğrudan sorulmasında ısrar etmeleri ve yargılayıcı bir dil kullanmaları da görüşmenin akışını bozan bir diğer

¹⁵⁹ Mary Louise Stewart/Rita Shackel/Eleanor Freedman/David James Templeton, "Adult Sexual Assault Patients' Experience of the Physical Examination Component of the Medical Forensic Examination: A Scoping Review to Identify Gaps in the Research Literature", Y. 2023, C. 24, S. 4, Trauma, Violence, & Abuse 1, s. 17.

¹⁶⁰ Wendy A. Walsh/Joan Meunier-Sham, "Using Telehealth for Pediatric, Adolescent, and Adult Sexual Assault Forensic Medical Examinations: An Integrative Review", Y. 2020, C. 16, S. 4, Journal of Forensic Nursing, s. 232, s. 239.

¹⁶¹ Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/142021084114176noluAGOgenelge.pdf> (Erişim tarihi: 19.01.2025)

¹⁶² Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 202.

faktördür.¹⁶³ Bazı saha çalışmalarında da katılımcıların özellikle yeni kuşak yargı görevlilerinin kırılğan gruplara yönelik daha hassas davrandıklarını ancak yaşlı hâkimlerin daha sert olduklarını ifade ettikleri gözlenmiştir.¹⁶⁴ Bu sorunun çözümü için de hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının yoğun iş yükünden kaynaklanan hızlı bir şekilde karar verme baskısı altında bulundukları gerçeğinden hareketle, zaman ve kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitim çalışmalarına alınmalarının yanında AGO uygulamaları, kırılğan mağdur grupları ile iletişim becerileri ve mağdur hakları konularında farkındalık yaratan ve kendilerinde empati uyandıran etkinliklere katılmaları teşvik edilebilir.

f. AGO'larda Görülen Teknik Altyapı ve Fiziki Mekân Sorunları

AGO'ların bir kısmında kamera, mikrofon vb. cihaz bozukluğu şeklinde görülen bazı teknik sorunlar ile fiziki yetersizlikler, gözlem odasında veya duruşma salonunda bulunanlarla adli görüşmeci arasında iletişim problemlerinin oluşması ve mağdurun sorulara cevap vermesinde odaklanma sorunu yaşaması gibi aksaklıklara neden olmaktadır.¹⁶⁵ Teknik alt yapı problemleri mağdur, adli görüşmeci ve yargı görevlileri arasındaki iletişimi engellediği gibi duruşmaların aksamasına da sebebiyet vermektedir.¹⁶⁶

Mekânsal sorunlara gelince; Eskişehir Adliyesi'nde yapılan bir saha çalışmasında, var olan bir odanın bölünerek AGO yapıldığı ve adli görüşmecilerin, görüşme odasının adliyenin diğer bölümlerinden soyutlanamadığını ve ses yalıtımının iyi yapılamadığını ifade ettikleri tespit olunmuştur.¹⁶⁷

D. Çocuk Koruma Merkezleri

YÖK kararı ile bazı üniversitelerin bünyelerinde oluşturulan ÇKM'ler, mağdurların korunmasına yönelik kurumsal anlamda yeni hizmet modellerinden birisidir.¹⁶⁸ 2008-2009 yıllarında Türkiye Cumhuriyeti ve UNICEF iş birliği ile gerçekleştirilen "Önce Çocuklar: Ço-

¹⁶³ Şamar/Urhan, a.g.m, s. 946.

¹⁶⁴ Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 198.

¹⁶⁵ Şamar/Urhan, a.g.m, s. 943, s. 952.

¹⁶⁶ Yaman/Vatansever, a.g.m, s. 196.

¹⁶⁷ Şamar/Urhan, a.g.m, s. 944.

¹⁶⁸ Aydın, a.g.e, s. 41; Aydın, a.g.t, s. 179.

çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi Projesi" kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda, üniversitelerde "*Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezleri*"nin kurulması önerilmiştir.¹⁶⁹ Bu merkezlerin kurulma amacı; korunmaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların tanı, tedavi, korunma ve izlenmelerine dair konularda uygulama ve araştırmalar yapılmasıdır.¹⁷⁰ Bu çerçevede YÖK'ten onay alan üniversiteler, bünyelerinde ÇKM'leri kurmuştur.¹⁷¹

ÇKM'nin fiziki yapısı, AGO'daki ve ÇİM'deki yapıya benzemektedir.¹⁷² ÇKM ekibi; çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanı, çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanı, çocuk cerrahisi uzmanı, adli tıp uzmanı ve ihtiyaç olan diğer uzmanlar ile sosyal hizmet uzmanı, hemşire ve sekreterya-dan oluşmaktadır.¹⁷³ Bu ekibe olanaklar ölçüsünde pediatrik radyolog, ortopedi, beyin cerrahisi, dermatoloji, göz, kulak burun boğaz, plastik cerrahi, kadın doğum, yetişkin psikiyatrisi ve diş hekimi gibi gerek duyulan bölümlerden ilgili hekimlerin katılımı da sağlanmaktadır.¹⁷⁴ Ayrıca ihtiyaç duyulması hâlinde barodan bir avukat veya varsa üniversitenin hukuk fakültesinden görevlendirilen bir öğretim üyesi de ekibe hukuki danışmanlık yapmak üzere davet edilebilir.¹⁷⁵ ÇİM'in üniversite hastanelerinde oluşturulmuş şekline benzeyen ÇKM'lere çocuklar doğrudan başvurabilecekleri gibi adli makamların sevkı üzerine de gidebilirler. ÇKM'de alanında uzman hekimlerce çocuğun fiziki muayenesinin yanında psikolojik değerlendirmesi de yapılarak adli raporu hazırlanmakta, çocuğun yüksek yararı göz önüne alınarak çocuk için uygun plân (tanı, tedavi, izlem) oluşturulmaktadır.¹⁷⁶

ÇKM'ler bulundukları ilde çocuklarla ilişkili çalışan diğer birçok kurumla iletişim hâlinde olup, işbirliği içinde çalışırlar. Bu kurumlar arasında Cumhuriyet başsavcılığı, kolluğun çocuk birimleri (çocuk

¹⁶⁹ Tolga Dağlı/Mehmet Akif İnanıcı, Hastane Temelli Çocuk Koruma Merkezleri İçin Başvuru Kitabı, İhmal ve İstismara Uğrayan Çocuğa Bütüncül Yaklaşım, UNICEF Yayını, Ankara, 2011, s. 208; Fatmagül Aslan/Zehra Zerrin Erkol, "Türkiye'de Çocuk İzlem Merkezleri ve Üniversite Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezleri", Çocuk İstismarı ve İhmali, Türkiye Klinikleri Yayını, 2021, s. 87.

¹⁷⁰ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 83.

¹⁷¹ Aslan/Erkol, a.g.m, s. 87.

¹⁷² Benzer yöndeki görüş için bkz. Aslan/Erkol, a.g.m, s. 87; Çamak Yanpar, a.g.t, s. 83.

¹⁷³ Aydın, a.g.e, s. 50; Aydın, a.g.t, s. 189.

¹⁷⁴ Dağlı/İnanıcı, a.g.e, s. 210; Aslan/Erkol, a.g.m, s. 88; Aydın, a.g.t, s. 189.

¹⁷⁵ Dağlı/İnanıcı, a.g.e, s. 210.

¹⁷⁶ Aslan/Erkol, a.g.m, s. 87.

polisi, jandarma çocuk koruma merkezi), baro, çocuk mahkemeleri, il sağlık müdürlüğü, il sosyal hizmetler müdürlüğü, il milli eğitim müdürlüğü bulunur.¹⁷⁷ Kurumlar arası işbirliği, çocuğun ifadesinin tekrar alınmasının engellenmesi, çocuğun süreç içerisinde yeniden ikincil mağduriyeti yaşamasının önüne geçilmesi adına gereklidir.¹⁷⁸ Bu şekilde, kurumlar arasında iş birliğinin sağlanmasıyla çocuğun süreç içerisinde yeniden örselenmesi riski en aza indirilmektedir.¹⁷⁹

E. Çocuk Adalet Merkezleri

Çocuk Adalet Merkezi (ÇAM) uygulaması ile çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuk mahkemesi, Cumhuriyet başsavcılığı çocuk bürosu ve ADM'lerin bir arada yapılandırılması suretiyle çocuklara yönelik tüm adli işlemlerin bu merkezde çocuk dostu usuller uygulanarak yerine getirilmesi amaçlanmaktadır.¹⁸⁰

Adalet Bakanlığı'nca üzerinde çalışmaları devam eden, çocuklara yönelik bütün adli işlemlerin çocuk dostu usullerle tek çatı altında yapılmasını hedefleyen ÇAM; Erzurum'da,¹⁸¹ Bursa'da¹⁸² ve Eskişehir'de¹⁸³ faaliyet göstermektedir. Bu merkezlerin yanında, Gaziantep ÇAM¹⁸⁴ açılmış ancak faaliyetleri henüz başlamamıştır. Çocuk adalet merkezleri konusunda henüz yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.¹⁸⁵

Çocuklar hakkında yapılacak bütün adli işlemlerin çocuk dostu usullerle ve tek çatı altında tamamlanmasına yönelik hizmet veren bu merkezlerde cinsel istismar mağduru çocukların davalarının görülme-

¹⁷⁷ Dağlı/İnanıcı, a.g.e, s. 211; Aydın, a.g.t, s. 189; Çamık Yanpar, a.g.t, s. 84.

¹⁷⁸ Aydın, a.g.t, s. 189.

¹⁷⁹ Dağlı/İnanıcı, a.g.e, s. 211.

¹⁸⁰ Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cocukadaletmerkezinedir> (Erişim tarihi: 17.01.2025)

¹⁸¹ Erzurum Çocuk Adalet Merkezi, 20.11.2021 tarihinde açılışı yapılarak faaliyetlerine başlamıştır. Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/erzurumcam> (Erişim tarihi: 17.01.2025)

¹⁸² Bursa Çocuk Adalet Merkezi, 15.01.2024 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/bursa-cam> (Erişim tarihi: 17.01.2025)

¹⁸³ Eskişehir Çocuk Adalet Merkezi, 08.10.2024 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/eskisehir-cam> (Erişim tarihi: 17.01.2025)

¹⁸⁴ Gaziantep Çocuk Adalet Merkezi, 27.8.2021 tarihinde açılışı yapılmış olup, kurulmasına yönelik çalışmalar ise hâlen devam etmektedir. Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/gaziantep-cam> (Erişim tarihi: 17.01.2025)

¹⁸⁵ Çamık Yanpar, a.g.t, s. 94, dipn. 345.

si, aynı merkezde yer alan adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğüne sürecin başında çocuğa bir adli destek görevlisi atanması, hatta sürecin başından sonuna kadar yapılacak işlemlerin aynı adli destek görevlisi tarafından yerine getirilmesi, çocuğun psikolojik değerlendirilmesinin de bu merkezlerde görevli psikolog, pedagog veya çocuk psikiyatristi gibi uzmanlarca yapılması ve çocuğun suç sonrasında tedavi ve rehabilitasyonunun sağlanması, hiç şüphesiz, çocuğun yaşadığı travmayı atlatmasına yardımcı olabilecektir.¹⁸⁶ Böylece ÇAM uygulaması ile; çocuklara yönelik adli işlemler yetişkinlerden ayrı olarak çocuk dostu ortamda yürütülecek ve çocuk dostu usuller uygulanarak gerçekleştirilecektir. Bunun yanında, adli süreç boyunca adli destek görevlisinden etkin şekilde yararlanabilme imkânı sağlanacaktır. Çocuklar, adli sürecin yıpratıcı etkisinden korunmuş olacaktır. Adli birimlerin yanı sıra diğer paydaş kurum ve kuruluşların temsilcileri de söz konusu merkezde yer alacağından, çocuk koruma sisteminin daha etkin ve bütüncül şekilde işlemesi sağlanarak çocuğun üstün yararı¹⁸⁷ korunmuş olacaktır.¹⁸⁸

F. SEGBİS'in Kurulması ve Kullanımı

*"Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik"*¹⁸⁹ ile soruşturma ve kovuşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkemece dinlenilmesine gerek görülen kişilerin SEGBİS kullanılarak dinlenilmesi, kayda alınması, saklanması ile bunun için gerekli teknik altyapının kurulmasına ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğin 3/1-c maddesin-

¹⁸⁶ Çamık Yanpar, a.g.t, s.128, s. 129.

¹⁸⁷ Çocuğun üstün yararı, çocukların etkilenebileceği tüm karar ve işlemlerde çocuğun maddi manevi yararının öncelikle gözetilmesi olarak tanımlanabilir. Türkiye'nin de taraf olduğu Lanzarote Sözleşmesi'nde, çocukların üstün yararı ilkesi temel alınmış, önleyici ve koruyucu düzenlemelerin önemi, mağdur çocuk ve ailesine yardım edilmesi, çocuklara koruyucu cinsel eğitim verilmesi, adli süreçlerin çocuk dostu yöntemlerle düzenlenmesinin önemi vurgulanmıştır. Bkz. Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 5.

¹⁸⁸ Bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cocukadaletmerkezinedir> (Erişim tarihi: 17.01.2025). Ayrıca bkz. Çocuk Adalet Merkezi Uygulaması, Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Nisan-2024, Ankara 2024, s. 51. <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dergi/10052024162812ÇOCUK%20ADALET%20MERKEZİ%20UYGULAMA%20RAPORU.pdf> (Erişim tarihi: 28.01.2025)

¹⁸⁹ Bkz. 20.9.2011 tarihli ve 28060 sayılı Resmî Gazete.

de; SEGBİS'in UYAP Bilişim Sisteminde ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı Ses ve Görüntü Bilişim Sistemini ifade ettiği hususu hükme bağlanmıştır. Aynı yönetmeliğin 9'uncu maddesindeki¹⁹⁰ düzenleme, mağdur çocuklar bakımından olumludur. Ayrıca SEGBİS kullanımının CMK'nın 52/3 (ilk cümle) ve 219/1'inci maddelerinde ihtiyari olduğu; 52/3 a-b, 58/3, 147/1-h, 180/5 ve 196/4'üncü maddelerinde ise zorunlu olduğu unutulmamalıdır.

Ülke genelindeki hâlihazırda 148 ağır ceza merkezi¹⁹¹ bünyesinde 224 ağır ceza ve çocuk ağır ceza mahkemesi duruşma salonu ile ceza infaz kurumlarında kurulan SEGBİS sayesinde ifade alma ve sorgu işlemleri ile duruşmaların video kaydına alınması; Cumhuriyet başsavcılığı veya mahkemenin yargı çevresi dışında bulunan veya mahkemede hazır bulunamayan kişilerin (şüpheli, sanık, tanık, şikâyetçi, katılan vs.) video konferans yoluyla dinlenilmesine imkân sağlanmıştır.¹⁹² Böylece uygulamada meydana gelen birtakım insan hakları ihlalleri de önlenmiş olacaktır.¹⁹³ Ancak video konferans yoluyla yapılan bağlantının, hiçbir şekilde yüzyüzeliğin yerini tutmadığı, bu tespitin duruşmaya ister AGO'dan ister başka yerden katılsın, duruşmaya uzaktan katılan tüm süjeler için geçerli olduğu dolayısıyla burada, adil yargılanma hakkının altında yer alan zımni bir güvence olan doğrudan doğruyalık ilkesine yönelik bir müdahalenin söz konusu olduğu yönünde eleştiriler de mevcut olup,¹⁹⁴ bu

¹⁹⁰ Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 9:

“(1) Görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması olanağının varlığı hâlinde, kanunlardaki usul ve esaslar dairesinde, soruşturma veya kovuşturma aşamasında yapılan her türlü işlem SEGBİS ile kayda alınır.

(2) Ancak;

a) Mağdur çocukların,

b) Duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin tanıklığında bu kayıt zorunludur.”

¹⁹¹ Bkz. <https://www.hsk.gov.tr/en-yakin-agir-ceza-mahkemeleri> (Erişim tarihi: 16.9.2024)

¹⁹² Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'nın 14.12.2011 tarihli ve 150 No'lu Genelgesi.

¹⁹³ Yemliha Uğur Tosun/Şerafettin Elmacı, “Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin İnsan Hakları Açısından Önemi”, *HUKAB Dergisi*, Ankara 2014, S. 6, s. 25.

¹⁹⁴ Taner, a.g.m, s. 23.

eleştirilerin özellikle uygulamacılar tarafından dikkate alınması ve değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca uygulamada SEGBİS bağlantısının bazı adliyelerde sağlıklı işlemediği yönündeki serzenişlere karşı da teknik yetersizliklere ilişkin sorunların, sürecin etkili işleyebilmesi adına bir an önce ele alınması gereken etmen olarak ortada durduğu unutulmamalıdır.

G. Kurumsal Yapı ve Yeni Hizmet Modelleri Arasındaki İlişki

Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın kuruluş sürecinde yani 2013 yılından günümüze kadar teşkilatlanmasını tamamladığı, kurumsal bir kimlik edindiği ve ülke çapında düzenlenen ulusal ve uluslararası seminer ve sempozyumlarla farkındalık oluşturmaya başladığı söylenebilir. Keza Türkiye'de seksen bir il merkezinde ve bazı ilçelerde bulunan adliyelerde ADM'lerin kurulması işlemi de tamamlanmıştır. Ayrıca 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu ile ağır ceza merkezleri adalet komisyonlarının bulunduğu yerlerde Koruma Kurulları oluşturulmuştur.

Ülke genelinde uygulanan yeni hizmet modelleri arasındaki ilişkiye gelince; bu hizmet modelleri arasında AGO ile ÇİM'lerin birbirine benzer özellikler taşımakla birlikte bazı farkları bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Şöyle ki; AGO'larda bulunan görüşme odaları çocuklar dâhil olmak üzere kadın, engelli ve yaşlı mağdurlar dâhil tüm kırılgan gruplara yönelik hizmet vermekten, ÇİM'ler sadece çocuklara hizmet vermektedir.¹⁹⁵ AGO'lar gerek soruşturma aşamasında gerek kovuşturma aşamasında (hatta hukuk yargılamasının yapılması sırasında da) hizmet vermektedir. Oysa ÇİM'ler sadece ceza muhakemesinin soruşturma evresinde hizmet vermek üzere oluşturulmuş birimlerdir.¹⁹⁶ AGO'lar, Adalet Bakanlığı bünyesinde adliye binaları içerisinde yer alırken, ÇİM'ler Sağlık Bakanlığı sorumluluğunda hastanelerin içerisinde bulunmaktadır.¹⁹⁷

YÖK kararı ile üniversitelerin bünyesinde bulunan ÇKM'lerin de ÇİM'lere benzer işlevler yerine getirdiğini görmekteyiz. Her iki merkez de mağdur çocukla ilgili adli işlemleri yapmanın yanı sıra mağdur

¹⁹⁵ Aydın, a.g.t, s. 208; Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 7.

¹⁹⁶ Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 7.

¹⁹⁷ Aydın, a.g.t, s. 208; Sarıca/Coşkun, a.g.m, s. 7.

çocuğun korunmasına ve tedavisine ilişkin işlemleri de yerine getirmektedir.¹⁹⁸

Adalet Bakanlığı'nca üzerinde çalışmaları devam eden, çocuklara yönelik bütün adli işlemlerin çocuk dostu usullerle tek çatı altında yapılmasını amaçlayan ancak henüz hakkında yasal bir düzenleme bulunmayan ÇAM'ların ise bu aşamada sadece Erzurum'da, Bursa'da ve Eskişehir'de faaliyet gösterdiğini ve ülke genelinde henüz yaygınlaşmadığını belirtmekte yarar vardır.¹⁹⁹ Çocuklar hakkında yapılacak bütün adli işlemlerin çocuk dostu usullerle tek çatı altında tamamlanmasına yönelik hizmet vermeyi amaç edinen bu merkezlerin hukuki alt yapısı tamamlandıktan sonra, sayıları artırılabilir.

Ülke genelindeki tüm ağır ceza merkezleri²⁰⁰ bünyesinde ağır ceza ve çocuk ağır ceza mahkemesi duruşma salonları ile ceza infaz kurumlarında kurulan SEGBİS sayesinde ifade alma ve sorgu işlemleri ile duruşmaların video kaydına alınması; Cumhuriyet başsavcılığı veya mahkemenin yargı çevresi dışında bulunan veya mahkemede hazır bulunamayan kişilerin (şüpheli, sanık, tanık, şikâyetçi, katılan vs.) video konferans yoluyla dinlenilmesine yönelik imkân sağlanmış olup,²⁰¹ bu uygulama adil yargılanma hakkını temin etmenin yanında adli işlemlerin yerine getirilmesinde de kolaylık oluşturmuştur. Keza ülke genelinde uygulanan yeni hizmet modellerinin tamamına SEGBİS'in entegrasyonun sağlanmasında yarar vardır.

Adli görüşme sürecinde bazı ülkelerde etkin bir şekilde kullanılan Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişim Enstitüsü Protokolü²⁰² (NICHHD) benzeri protokolün oluşturulması ve görüşmelerin bu protokol vasıtasıyla ortak bir yaklaşımla yürütülmesi; alınan ifadelerin güvenilirliğini

¹⁹⁸ Aydın, a.g.t, s. 209.

¹⁹⁹ Çamak Yanpar, a.g.t, s. 94, dipn. 345.

²⁰⁰ Bkz. <https://www.hsk.gov.tr/en-yakin-agir-ceza-mahkemeleri> (Erişim tarihi: 16.9.2024)

²⁰¹ Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'nın 14.12.2011 tarihli ve 150 No'lu Genelgesi.

²⁰² NICHHD Protokolü, hafızadan geri çağırma ve iletişim teknikleri dizilerini içerdiğinden, protokolün kullanımı çocukla yapılan adli görüşmede görüşmeciye adım adım rehberlik ederek görüşmenin detaylandırılmasını sağlamaktadır. Bkz. L. R. Benia/N. Hauck-Filho/M. Dillenburg/L. M. Stein, The NICHHD investigative interview protocol: A meta-analytic Review, *Journal of Child Sexual Abuse*, Y. 2015, C. 24, S. 3, 259-279; Ermağan Çağlar/Türk, a.g.m, s. 407.

artırdığı gibi çocuğun üstün yararının da göz önünde bulundurulmasına imkân sağlayacak ve uzmanlar için de bir yol haritası olacaktır.²⁰³

SONUÇ

Suç, öncelikle kişiler arasında uyumsuzluk olarak kabul edilmektedir. Suçun mağduru da haksızlığa uğramış olan kişidir. Maalesef her suçun mağdurunun devlet olduğunu savunan ve asıl süje olarak suçun failini gören ceza muhakemesi hukukunda mağdura gereken önem verilmemiş ve mağdur, suçtan etkilenen pasif bir süje olarak kenara itilmiştir. Çünkü mağduru ceza yargılamasının öznesinden ziyade nesnesi olarak gören ceza muhakemesi, mağdurun beklentilerini karşılayamamıştır. Fakat son elli yıldan beri yapılan çalışmalar, mağduru ceza muhakemesi hukukunda önemli bir konuma getirmiştir. Nitekim CMK'nın Genel Gereğesinde, ceza muhakemeleri usulünün amacının sadece sanık haklarını korumaktan ibaret olmadığı özellikle belirtilmiştir.

Uluslararası alanda yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren önem kazanan mağdur haklarına ilişkin düzenlemeler, ülkemizde 01.6.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi ile hukuk sistemimize dâhil edilmiştir. Günümüze kadar bu alanda, yenilikler yapılmaya devam etmektedir. Mağdurun ve şikâyetçinin CMK'da yer alan haklarının, mülga 1412 sayılı CMUK'a göre daha fazla olduğunu belirtmekte yarar vardır. Ancak suç mağdurlarının karşılaştığı sorunlar göz önüne alındığında, bunun pek de yeterli olduğu söylenemez.

Türk ceza adalet sisteminde yapılan köklü yasal değişiklikler ile birlikte CMK'da mağdur odaklı bir yaklaşımın benimsenmesinin ardından, mağdur hakları ile ilgili kurumsal yapının oluşturulması amacı ile Adalet Bakanlığı bünyesinde “Mağdur Hakları Daire Başkanlığı”nın kurulması kararlaştırılmış ve kurulan Mağdur Hakları Daire Başkanlığı; 10.6.2020 tarihli ve 63 sayılı CBK m. 2/1-c gereğince, yeniden yapılandırılarak Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı adında ana hizmet birimi olarak isimlendirilmiştir. Ayrıca Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (ADM), adalet komisyonu olan adliyeler-

²⁰³ Ermağan Çağlar/Türk, a.g.m, s. 407.

de (yani ağır ceza merkezlerinde) Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığının gözetim ve denetiminde kurulmuştur. Keza Danışma Kurulu, Koordinasyon Kurulları ve Koruma Kurulları da mağdur hakları konusunda faaliyet gösteren kurumsal yapılardır.

Mağdur hakları ile ilgili yeni hizmet modelleri olarak ise Sağlık Bakanlığı'na bağlı ÇİM'ler, Adalet Bakanlığı'na bağlı AGO'lar ve bazı üniversitelerin bünyelerinde oluşturdukları ÇKM'leri gösterebiliriz. Bu hizmet modellerinin mağdur haklarını koruma ve geliştirme ortak amacı doğrultusunda birlikte çalışmaları, eşgüdüm içinde hareket etmeleri, özellikle birbirlerinin alternatifi değil; aksine birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görülmeleri çok önemlidir. Nitekim ÇİM Sağlık Bakanlığı bünyesinde hastanelerde sadece çocuk cinsel istismar mağdurlarına yönelik olarak kovuşturma evresinde hizmet sunmaktayken, AGO Adalet Bakanlığı koordinasyonunda adliyelerde tüm kırılgan gruplara ve mağdurlara yönelik soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ayrıca Cumhuriyet başsavcılığı ve ceza mahkemelerinin yanı sıra aile mahkemeleri tarafından da kullanılabilmektedir. Adalet Bakanlığı'nca üzerinde çalışmaları devam eden, çocuklara yönelik bütün adli işlemlerin çocuk dostu usullerle tek çatı altında yapılmasını hedefleyen ÇAM'lar, hâlihazırda sadece Erzurum'da, Bursa'da ve Eskişehir'de faaliyet göstermelerine rağmen bu merkezlerle ilgili henüz yasal bir düzenleme mevcut değildir.

AGO, ÇİM ve ÇKM sayılarının artırılması, ÇAM konusunda ise yasal düzenleme yapılması, mağdurun istismar öyküsünü defalarca anlatarak örselenmemesi yani ikincil mağduriyetin oluşmaması adına önemli bir husus teşkil etmektedir. Ülkemiz uygulamasında, AGO'lardan yararlanma konusunda, yetişkin mağdurların çocuk mağdurlar yanında ikincil plâna itildiği gözlenmiştir. Kırılgan gruplar arasında yer alan yetişkin mağdurların da AGO'da daha fazla yararlandırılmalarının, mağdurların haklarını koruma bakımından daha çözüm odaklı ve bütüncül bir yaklaşım sergileyeceği unutulmamalıdır.

ÇİM'lerde yapılacak adli işlemlerin usulünü gösteren bir yönetmeliğin hâlen çıkarılmaması da büyük bir eksikliktir. Dolayısıyla hem uygulamada iller arası farklılıkların yaşanmasının önüne geçilmesi hem de paydaş kurumların rol ve sorumluluklarının net şekilde belirlenmesi adına, ÇİM'de yapılacak işlemlerin usul ve esaslarını belirleyen ve aynı

zamanda bu merkezlerde görev yapan personelin nitelikleri ile görev tanımlarını gösteren bir yönetmeliğe acilen ihtiyaç vardır. Öte yandan ülkemizde henüz bu merkezlerin bütün illere yaygınlaştırılamaması, özellikle ÇİM'lerin verdiği hizmete ulaşmada zorluklara yol açabilmektedir. Bu merkezlerin öncelikle ülke genelinde yaygınlaştırılması gerekir. Keza mağdurların soruşturma ve kovuşturma evrelerinde muhatap olduğu ÇİM, AGO ve ÇKM'lerde görev yapan personelin, Cumhuriyet savcılarının ve hâkimlerin kısaca bu alanda hizmet sunan tüm profesyonellerin mağdur hakları konusunda belirli aralıklarla hizmet içi eğitim almaları sağlanmalıdır. Ancak bu şekilde farklı görev yapan ve mağdurla bir şekilde teması olan kişilerin mağdur hakları konusunda bilinçli bir tutum sergilemeleri beklenir. Mağdurların süreç içinde farklı aktörler tarafından benzer işlemlere sürekli tekrarlayıcı şekilde maruz bırakılmaları da ikincil mağduriyete sebebiyet verdiğiinden bu durumun önüne geçilmesi adına bütüncül ve uzun vadeli çözümler üretilmelidir. Ayrıca adli görüşmede aktif rol alan bütün uzmanlarca NICHHD Protokolü benzeri ortak bir protokolün oluşturulması ve uygulanması, görüşmelerde eşgüdüm içinde olma adına gereklidir.

Keza ADMHY, AGOY ve ÇKKY gibi mağdur hakları ile ilgili yönetmeliklerin tekrar ele alınarak bütüncül bakış açısı ile gözden geçirilmeleri ve bu doğrultuda mağdurlar hakkında uygulanacak tedbirlerin, destek ve hizmetlerin mümkün olduğunca derli toplu ve aynı maddelerde düzenlenmesi -toplumdaki ve bireylerdeki adalet inancını güçlendireceğinden- mağdur haklarının korunması adına önemlidir. Ayrıca mağdurun bu merkezlerde temasa geçtiği sürecin başından sonuna kadar mağdurun bilgilendirilmesini sağlayacak, sosyal araştırmayı yapacak, süreç boyunca mağdurun ikincil mağduriyet yaşamaması için gerekli desteği sağlayacak adli görüşme eğitimi almış bir adli destek görevlisinin görevlendirilmesi konusunda, mevzuatta düzenleme yapılmalıdır. Bu yasal düzenlemeler yapılırken de merkezlerin işleyişinde görev alan paydaş kurumlardan görüş alınması, iletişimin güçlendirilmesi ve eşgüdüm içinde hareket adına gereklidir. Zira bu merkezlerin işleyişinde hangi sorunlarla karşılaşıldığını en iyi bilecek durumda olanlar, elbette bu merkezlerde görev yapan personeldir. Hatta paydaş kurum profesyonelleri ile karşılaşılan sorunların ortak eğitim modülleri ve hizmet içi eğitim programları ile çözüme kavuşturulması önerilmektedir. Ayrıca bu merkezlerde istihdamı gerekli

olan personelden, özellikle çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı sayısının ülkemizde çok yetersiz olması gerçeğinden hareketle, TUS'da bu bölümlerin tıp fakültesi mezunu genç doktor adayları tarafından tercih edilmesini sağlayacak ve mesleği cazibeli hâle getirecek çalışmalar yapılmalı, YÖK'ün ve siyasal iktidarın bu doğrultuda kararlar alması sağlanmalıdır.

Sonuç olarak; sadece şüpheli ya da sanık için değil mağdur da dâhil olmak üzere herkes için geçerli, etkili, ulaşılabilir olan ve güven veren bir adalet sistemi oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda devlet de mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesinde etkin bir rol üstlenmelidir. Bunun yanında mevzuatta düzenlenen mağdurlara tanınan hakların kâğıt üzerinde kalmaması için uygulayıcılar olarak hâkimlerin, Cumhuriyet savcılarının, avukatların, kolluk personelinin, ÇİM, AGO ve ÇKM gibi merkezlerde görev yapan adli görüşmecilerin, sosyal çalışmacıların, psikologların mağdur hakları konusunda hizmet içi eğitim çalışmaları ile bilinçlendirilmeleri, mağdurların hakları konusunda bilgilendirilmeleri, toplumun mağdur hakları konusunda aydınlatılması, mağdurlar üzerine çalışmaları olan baroların, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki çalışmalarının desteklenmesi ve kamu görevlileri ile olan irtibatlarının arttırılması, mevzuattaki konu ile ilgili eksik kalan hususlarda yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Keza Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce her yıl yayımlanan bir önceki yıla ait olan verilerin -şüpheli, sanık ve bunların işledikleri suç türlerinde olduğu gibi- suç mağdurları bakımından da daha ayrıntılı ve gerçekçi olarak yapılması elzemdir. Ayrıca yeni hizmet modelleri olarak özellikle ÇİM, AGO ve ÇKM uygulamalarının, mağdur destek hizmeti için önemli bir başlangıç olduğunu, uygulamada yaşanan sorunlara rağmen, mağdur hakları bakımından önemli kazanımlar oluşturduğunu belirtmekte yarar vardır.

Kaynakça

Kitaplar

- Adalet Bakanlığı Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara 2021.
- Akyazan Ahmet Emrah, Mağdurun Kovuşturma Evresindeki Hakları Kapsamında Soru Yönelme Hakkı, Kişisel Yayın, Ankara 2009.

- Atılğan Eylem Ümit/Yağcıoğlu Sedat/Çavdar Yaşar, Çocuklarla Adli Görüşme İçin Rehber, UNICEF Yayını, Ankara 2014.
- Aydın Murat, AGO Uygulaması İçin Temel Hukuk Bilgisi, Adalet Bakanlığı Eğitim Kitabı, Ankara 2018. (Kıs. A.g.e)
- Çocuk İzlem Merkezleri Türkiye Raporu, Trabzon Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, Nisan-2015, Trabzon 2015.
- Dağlı Tolga/İnanıcı Mehmet Akif, Hastane Temelli Çocuk Koruma Merkezleri İçin Başvuru Kitabı, İhmal ve İstismara Uğrayan Çocuğa Bütüncül Yaklaşım, UNICEF Yayını, Ankara 2011.
- Devellioğlu Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Bası 11, Aydın Kitabevi, Ankara 1993.
- Gültekin Özkan, Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, Bası 2, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021. (Kıs. 2021)
- Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Bası 14, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021. (Kıs. A.g.e)
- Koçyıldırım Gökten, Adli Görüşme Odaları: Genel Bilgiler ve Akış, Adalet Bakanlığı Yayını, Ankara 2018.
- Özgenç İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Bası 17, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021.
- Öztürk Bahri/Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan/Sırma Gezer Özge/Saygılar Kırıt Yasemin F./Alan Akcan Esra/Özaydın Özdem/Erden Tütüncü Efser/Altınok Vilemin Derya/Tok Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Bası 15, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021.
- Sokullu Akıncı Füsün, Viktimoloji (Mağdur Bilim), Bası 2, Beta Yayınevi, İstanbul 2008.
- Şahin Cumhur/Göktürk Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku I, Bası 10, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.
- Ünver Yener/Hakeri Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Bası 3, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.
- Yılmaz Ejder, Hukuk Sözlüğü, Bası 8, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- Yücel Mustafa Tören, Türkiye’de Yargının Etkinliği, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2008.

Makaleler, Bildiriler, Tezler, Diğer Basılı Yayınlar

- Akbulut Berrin, “Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı (CMK m. 158/6)”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Y. 2022, C. 10, S. 1, ss. 153-209.
- Aslan Fatmagül/Erkol Zehra Zerrin, “Türkiye’de Çocuk İzlem Merkezleri ve Üniversite Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezleri”, Şu kitapta: *Çocuk İstismarı ve İhmali, Türkiye Klinikleri Yayını*, ss. 85-92.
- Aydemir İshak/Yurtkulu Fayik, “Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla Mücadelede: Çocuk İzlem Merkezi”, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, Y. 2012, C. 1, S. 2, ss. 151-165.
- Aydın Murat, Ceza Hukukunda Mağdur Kavramı, Mağdur Hakları ve Mağdurun İkincil Mağduriyetten Korunması, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2022. (Kıs. A.g.t)

- Bağ Özlem/Alşen Sevey, "Çocuğun Cinsel İstismarının Değerlendirilmesinde Yeni Model: Çocuk İzlem Merkezleri", *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, Y. 2016, C. 6, S. 1, ss. 9-14.
- Beck Cheryl Tatano, "Secondary Traumatic Stress in Nurses: A Systematic Review", *Archives of Psychiatric Nursing*, 2011, 25 (1), ss. 1-10. [https://www.psychiatricnursing.org/article/S0883-9417\(10\)00058-0/abstract](https://www.psychiatricnursing.org/article/S0883-9417(10)00058-0/abstract) (Erişim tarihi: 13.02.2025)
- Benia, L.R./Hauck-Filho, N./Dillenburg, M./Stein, L.M., The NICHD investigative interview protocol: A meta-analytic Review, *Journal of Child Sexual Abuse*, Y. 2015, C. 24, S. 3, 259-279.
- Bilginer Samiye Çilem/Çalışkan Deniz, "Çocuğu İstismardan Korumada Yeni Bir Yaklaşım: Çocuk İzlem Merkezleri", İç. Yasemin Karaman-Kepeneci, Pelin Taşkın (ed.), "Prof. Dr. Emine Akyüz'e Armağan: Akademisyenlikte 50 Yıl, Çocuk Hakları, Eğitim Hukuku, Vatandaşlık Eğitimi", Pegem Akademi Yayınevi, Ankara 2018.
- Bozdağ Ahmet, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Yardım Alma Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2017, S. 132, ss. 121-146.
- Coşkun Umut Haydar, "Yetişkin Cinsel Suç Mağdurlarının Adli Görüşme Odası Gereksinimi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 2024, S. 57, ss. 283-300.
- Çamak Yanpar Sultan, "Nitelikli Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Açısından Ceza Muhakemesinde Özellik Arz Eden İşlemler", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2024.
- Danış Mehmet Zafer/Aygün Metin/Karasu Mehmet/Danış Yasemin, "Çocuk İzlem Merkezleri ve Sosyal Hizmet", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 2019, S. 89, ss. 518-528.
- Değirmenci Olgun, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2008, C. 21, S. 77, ss. 33-86.
- Dolunay Sarıca Ayşe/Coşkun Umut Haydar, "Cinsel İstismar Olgularında Adli Görüşme Odalarının Kullanımı: Hâkim, Avukat, Uzman ve Mağdur Görüşleri", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Y. 2020, C. 8, S. 1, ss. 1-26.
- Ermağan Çağlar Eda/Türk Tuğba, "İstismara Maruz Kalan Çocuklarla Adli Görüşme: NICHD Protokolü Önerisi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 2019, S. 38, ss. 393-412.
- Erükcü Gamze/Akbaş Emrah, "Mağdur Çocuklarla Adli Mülakat Teknikleri", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Y. 2013, C. 24, S. 1, ss. 199-207.
- Erzurumluoğlu Bayram, "Avrupa Birliği Normlarında Mağdur Haklarının Korunması", *Polis Bilimleri Dergisi*, Y. 2009, C. 11, S. 4, ss. 67-88.
- Evik Vesile Sonay, "Ceza Muhakemesinde Çocuk Mağdurların Hakları", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2017, C. 12, S. 151-152, ss. 69-115.
- Faller Kathleen Coulborn/Palusci Vincent J., "Children's advocacy centers: Do they lead to positive case outcomes?", *Child Abuse&Neglect*, 2007, 31 (10), s.s. 1021-1029. <https://www.sciencedirect.com/sdfe/pdf/download/eid/1-s2.0-S0145213407002517/first-page-pdf> (Erişim tarihi: 13.02.2025)
- Gültekin Özkan, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 2012, S. 11, ss. 119-148. (Kıs. 2012 A)

- Gültekin Özkan, "Mağdur Hakları Bakımından CMUK-CMK Karşılaştırması", *HUKAB Dergisi*, Y. 2012, S. 3, ss. 64-66. (Kıs. 2012 B)
- İnceoğlu Asuman, "Uluslararası Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Mağdur Hakları", *Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu*, Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Yayını, Ankara 2015, ss. 58-76.
- Kafes Veli, "Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2011, C. 60, S. 1, ss. 83-156.
- Karagülmez Ali, "Karşılaştırmalı Hukuk Ekseninde Suç Mağduruna Yaklaşımlar", *Terazi Hukuk Dergisi*, Y. 2014, C. 9, S. 100, ss. 535-544.
- Karakaş Doğan Fatma, "Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2011, C. 24, S. 95, ss. 197-234.
- Kaşlı Enver, "Kolluk Uygulamalarında Suç Mağdurunun Korunması", *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2022, C. 10, S. 2, ss. 819-837.
- Kaya Kızılırmak Cansu, "İstanbul Sözleşmesi'nin 30. Maddesi Çerçevesinde Türkiye'nin Kadına Karşı Şiddet Mağdurunun Zararını Tazmin Yükümlülüğü", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2021, C. 6, S. 1, ss. 257-269.
- Kızıllarslan Hakan, "Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2019, S. 144, ss. 59-104.
- Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Korunması ve Mağdura Tanınan Haklar", *Hukukî Perspektifler Dergisi*, Y. 2006, S. 7, ss. 140-149. (Kıs. A.g.m)
- Kuru Gonca, "Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesinde Devletin Rolü", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2015, C. 14, S. 2, ss. 65-110.
- Orhan Gülçin/Ulukol Betül/Canbaz Hayri, "Çocuk İzlem Merkezi Modeli ve Bu Modelde Gözlenen Sorunlar", *Kriz Dergisi*, Y. 2019, C. 27, S. 3, ss. 178-186.
- Öztürk Gökçe Bahar, "Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Mağdur Hakları", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021.
- Pazarcıkcı Nusret Alper, "Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 2013, S. 14, ss. 969-1009.
- Sarıyar Büşra, "Bir Çocuk İzlem Merkezinin İkincil Travmayı Azaltıcı Yöndeki Etkisinin Araştırılması: Antalya Çocuk İzlem Merkezi Örneği", Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2023.
- Stewart Mary Louise/Shackel Rita/Freedman Eleanor/Templeton David James, "Adult Sexual Assault Patients' Experience of the Physical Examination Component of the Medical Forensic Examination: A Scoping Review to Identify Gaps in the Research Literature", Y. 2023, C. 24, S. 4, Trauma, Violence, & Abuse, ss. 1-17.
- Şahin Feride, "Çocuk İzlem Merkezi Çalışanlarının Çocuk İstismarı ve İhmal Konusundaki Deneyimleri: Bir Kalitatif Çalışma", Erzurum Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2024.

- Şamar Berhudan/Urhan Betül, "Adli Görüşme Odalarında Suç Mağdurlarıyla Görüşme Yapan Adli Görüşmecilerin Deneyimlerinin İncelenmesi: Eskişehir Adliyesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Y. 2020, C. 31, S. 3, ss. 931-959.
- Şan Abdullah Ayhan, "Mağdur Hakları", *Başkent Bakış*, Y. 2014, S. 3, ss. 24-28.
- Taner Fahri Gökçen, "Kırılğan Mağdurun Beyanının CMK'nın 236. Maddesi Uyarınca Alınması ve Uygulanan Özel Usuller Karşısında Savunma Hakkının Dengelenmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2021, S. 153, ss. 1-38.
- Tanrıvermiş Atilla, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları Kavramına Genel Bir Bakış", *Fasikül Hukuk Dergisi*, Y. 2016, C. 8, S. 78, ss. 16-26.
- Tekin Babuç Zeynep, "Ceza Adalet Sistemi İçerisinde Mağdur Çocukların İkincil Mağduriyeti", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Y. 2020, C. 23, S. 2, ss. 321-356.
- Topdemir Canan, "İstismar Mağduru Çocuğun Korunmasında Bir Uygulama: Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)", *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Y. 2016, S. 43, ss. 1-25.
- Tosun Yemliha Uğur/Elmacı Şerafettin, "Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin İnsan Hakları Açısından Önemi", *HUKAB Dergisi*, Y. 2014, S. 6, ss. 24-28.
- Türk Bedir, "Ceza Adaleti Sisteminde Mağdur Hakları", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2021.
- Walsh Wendy A./Meunier-Sham Joan, "Using Telehealth for Pediatric, Adolescent, and Adult Sexual Assault Forensic Medical Examinations: An Integrative Review", Y. 2020, C. 16, S. 4, *Journal of Forensic Nursing*, ss. 232-239.
- Yaman, Fatih/Vatansever Şevval, "Adli Görüşme Odalarının İşlevselliği Üzerine Bir Çalışma: Bursa Adliyesi", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Y. 2022, C. 10, S. 31, ss. 186-204.
- Yavuz Hakan A., "Yargı Sürecinde Verilecek Destekler", Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu, (30-31.10.2014), Ankara, ss. 265-273.
- Yüksel Fadime/Keser Nilüfer/Odabaş Elif/Kars Gözde Bahar/Yurtkulu Fayık/Daşkafa Filiz/ Arslan Fatma/Cayrat Emine, "Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri", *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, Y. 2013, S. 2, ss. 18-22.

Elektronik Kaynaklar

- Adalet İstatistikleri-2023, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2024, (Mart-2024), https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22042024115644ADalet_ist-2023CALISMALAR159.pdf (Erişim tarihi: 22.11.2024)
- Çocuk Adalet Merkezi Uygulaması, Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Nisan-2024, Ankara 2024. <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dergi/10052024162812ÇOCUK%20ADALET%20MERKEZİ%20UYGULAMA%20RAPORU.pdf> (Erişim tarihi: 28.01.2025)
- Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15.11.2024)
- <https://www.hsk.gov.tr/en-yakin-agir-ceza-mahkemeleri> (Erişim tarihi: 16.9.2024)
- <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2023-49684> (Erişim tarihi: 22.11.2024)
- <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cocukadaletmerkezinedir> (Erişim tarihi: 17.01.2025)
- <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/erzurum-cam> (Erişim tarihi: 17.01.2025)

- <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/bursa-cam> (Erişim tarihi: 17.01.2025)
- <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/eskisehir-cam> (Erişim tarihi: 17.01.2025)
- <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/gaziantep-cam> (Erişim tarihi: 17.01.2025)
- Sağlık Bakanlığı Çocuk İzlem Merkezi Listesi (2024) <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR/43119/cocuk-izlem-merkezi-cim-listesi.html> (Erişim tarihi: 18.01.2025)
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 24. Dönem 4. Yasama Yılı'nda 12.6.2014 tarihli toplantısında kabul edilen "MAĞDUR HAKLARI İNCELEME RAPORU", https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2610202134648magdur_haklari_incelemeraporu.pdf (Erişim tarihi: 15.9.2024)
- Türkiye AGO Haritası <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/24052023161247AGO%20Harita.pdf> (Erişim tarihi: 18.01.2025)
- Türkiye Geneli Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin haritası için bkz. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adm-bulunan-adliyeler> (Erişim tarihi: 28.01.2025)
- <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/agonedir> (Erişim tarihi: 19.01.2025)
- <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/142021084114176noluAGOgenelge.pdf> (Erişim tarihi: 19.01.2025)
- <https://www.youtube.com/watch?v=XnDobNeytTY> (Erişim tarihi: 27.01.2025)
- <https://karararama.yargitay.gov.tr> (Erişim tarihi: 28.01.2025)
- <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adm-nedir> (Erişim tarihi: 28.01.2025)
- <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/Kadın-ve-Çocuklara-Yönelik-Şiddetle-Mücadele-Kapasite-ve-İmkânlarının-Değerlendirilmesi-Devlet-Denetleme-Kurulu-Raporu.pdf> (Erişim tarihi: 12.02.2025)